

«Demokratiet til ofring ved rikets alter?»

Hvilke argumenter og vurderingsgrunnlag fremgår i debatten rundt høringsforslaget til ny lov om etterretningstjenesten, og hvordan kan dette forståes?

Masteroppgave i Samfunnssikkerhet

Universitetet i Stavanger

Våren 2020

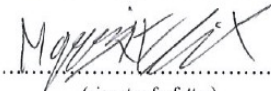
Magnus Åsen Felix

Universitetet
i Stavanger

DET TEKNISK-NATURVITENSKAPELIGE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram/spesialisering: Master i samfunnssikkerhet	Vårsemesteret, 2020 Åpen
Forfatter: Magnus Åsen Felix	 ..... (signatur forfatter)
Fagansvarlig: Ole Andreas Hegland Engen Veileder(e): Sissel Haugdal Jore	
Tittel på masteroppgaven: Demokratiet til ofring ved rikets alter? Engelsk tittel: The sacrifice of democracy, at the states altar?	
Studiepoeng: 30	
Emneord: Frihet, sikkerhet, etterretningstjenesten, verdier, samfunnssikkerhet, overvåkning, personvern, demokrati, sikkerhetisering	Sidetall: 73 + vedlegg/annet: 91 Porsgrunn, 14. juni 2020

Forord

Det at jeg skriver disse ordene er et direkte resultat av seks år med høyere utdanning, og avslutningen av en mastergrad i samfunnssikkerhet. År som har bestått av mange erfaringer og minner jeg ikke vil være foruten, både på godt og vondt. Hvorav disse to siste årene ved UiS har blitt gjennomført på en unødvendig tung måte, men slikt lærer man også av.

En stor takk rettes med dette til min veileder Sissel Haugdal Jore, som til tider har hatt en bedre forståelse om hva oppgaven skulle omhandle, enn undertegnede. Dine råd, anbefalinger og gode samtaler har vært avgjørende for en tidvis forvirret masterstudent.

Videre vil jeg også rette en takk til mine medstudenter ved UiS, igjennom gruppeoppgave etter gruppeoppgave har vi kommet oss igjennom dette studie. Kunnskapen og læringsmiljøet har vært avgjørende, så vel som samtaler om alt og ingenting.

Mine nærmeste venner fortjener også en del av æren for denne oppgaven, da dere har vært støttende, motiverende og hatt troen på meg igjennom denne prosessen. Spesielt Anne, Austin og Megan, takk så mye god støtte når enn jeg har måttet trengt det.

Helt til slutt rettes det også en stor takk til min familie som har vært støttende og behjelpelige igjennom min reise igjennom høyere utdanning. Spesielt i dette siste semesteret som fikk en tung start, og som videre utviklet seg til noe ingen hadde greid å sett for seg. Mamma, pappa, dere har bidratt på hver deres måte, stor takk for det. Og bestefar, til tross for nærmest null forståelse av hva jeg har gjort de siste årene, har du vært en av mine største støttespillere, og hele tiden sett viktigheten av å ta en utdanning. Takk.

Porsgrunn 14.06.2020

Magnus Åsen Felix

Sammendrag

Denne mastergradsoppgaven er skrevet på bakgrunn av den offentlige debatten som har foregått i sammenheng med høringsrunden om ny lov til etterretningstjenesten. Etter at høringsfristen gikk ut i februar 2019, kom det inn mange hørings svar som påpekte forskjellige interessante aspekter ved forslaget. Med utgangspunkt i selve høringsforslaget og det hørings svarene som har blitt gitt, prøve denne oppgaven å kaste lys over de underliggende prosessens som ikke kommer tydelig frem i debatten.

Ved bruk av teorier som sikkerhetisering, risikofisering og wicked problems, forsøkes debatten å bli gjenfortalt med andre «briller». Med et ønske å skulle belyse andre interessante utfordringer, som helheten av debatten består av. På bakgrunn av oppgaven kommer det frem at det er større uenigheter og avstand mellom partene. Deriblant om hvordan man skal kunne sikre etterretningstjenestens virke i en så digitalisert hverdag som Norge befinner seg i, da vi er et av de meste digitalisert landene i verden. Videre fremgår det også at begrepet sikkerhet er og blir forstått på forskjellige måter, noe som en utfordring for den videre forståelsen av nødvendige tiltak. I vårt demokratiske samfunn er det visse prosesser, antagelser, verdier og prinsipper som gjelder, og på bakgrunn av dette møter forslaget motstand, da flere mener det ikke tar hensyn til dette. Enten ved at det demokratiske grunnlaget tillegges for liten tyngde, eller ved at selve argumentasjonsprosessen er for simpel. Redegjørelsen for hvorfor forslaget er absolutt nødvendig, er for tynn og begrenset i forhold til inngrepet som enkeltindivider risikerer å bli utsatt for.

Oppgavens konklusjon viser først og fremst at det viktigste aktørene påpeker er, verdiene som skal og må ligge til grunn. Videre blir det også tydelig at forståelsene av flere av verdiene er forskjellige, mye på grunn av at verdiene blir forstått på forskjellige nivåer. Så vel som at statens sikkerhet og suverenitet ikke alltid er det tyngste argumentet, når skal vurdere lover at dette kaliberet.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Valg av tema	1
1.2 Problemstilling.....	4
1.3 Avgrensning	5
1.4 Oppbygning.....	5
2. Teori	6
2.1 Securitization	6
2.2 Kritikk av sikkerhetiseringen	9
2.2.1 Filosofisk og sosiologisk sikkerhetisering	9
2.2.2 Securitization og riskification	10
2.3 Wicked problems	12
2.4 Verdier i samfunnssikkerheten.....	14
2.5 Oppsummering av teori.....	18
3. Metode	19
3.1 Metodisk tilnærming	19
3.1.1 Forskningsdesign	19
3.1.2 Kvalitativ forskningsmetode	20
3.2 Datagrunnlag.....	21
3.2.1 Dataanalyse - analyseverktøy	22
3.3 Relabilitet og validitet.....	25
3.3.1 Reliabilitet.....	25
3.3.2 Validitet.....	26
3.4 Oppgavens styrker og svakheter	26
3.5 Til ettertanke om alternative valg.....	28
4. Empiri	30
4.1 Underliggende påvirkninger, uten én fast tilhørighet.....	31
4.1.1 Tid og omfang.....	31
4.1.2 Formålsutglidning	33
4.2 Norge og verden (argumenter for lovforslaget).....	35
4.2.1 Behov for oppdatering av loven.....	35
4.2.2 Selvbestemmelse og ytringsfrihet	37
4.2.3 Mellomstatlig samarbeid.....	39
4.2.4 E-tjenestens virke.....	40
4.3 Individ og Stat (argumenter mot forslaget)	44
4.3.1 Selvbestemmelse og nedkjølingseffekt.....	45
4.3.2 Rettssikkerhet.....	47
4.3.3 Personvern.....	49
4.3.4 Maktfordeling	51

5. Drøfting av funn og teori.....	59
5.1 Hva karakteriserer debatten mellom aktørene rundt lovforslaget?	59
5.2 Hvordan kan man forstå debatten sett i lys av sikkerhetisering, wicked problems og risikofisering ?	65
6. Konklusjon.....	72
7. Referanser.....	74
8. Vedlegg.....	78

Figurer, tabeller og vedlegg

Figur 1 - Hestekomodell - Egen figur	69
Figur 2 - 3D Hestekomodellen sett skrått forfra - Egen figur	70
Figur 3 - 3D Hestekomodellen sett ovenfra, med skille - Egen figur.....	70

Tabell 1 - Kategorisering av datamateriale	23
--	----

Vedlegg 1: Oversikt resultat av analyse ved hjelp av analyseverktøy, hvordan de ulike høringssvarene tar opp de forskjellige kategoriene

Vedlegg 2: Detaljert oversikt over alle høringssvar blir brukt i dataanalysen

1. Innledning

1.1 Valg av tema

Hvis du stiller spørsmålet «hva er samfunnssikkerhet?» så er svaret veldig avhengig av hvem du stiller spørsmålet til, så vel som hva vedkommende arbeider med og hvilke erfaringer personen er formet av. Tilsvarende er det hvis du spør «hva er grunnleggende verdier i samfunnet vårt», vil også svaret være avhengig av hvem du spør, så vel som deres predisposisjon. En kan da altså argumentere for at de aller fleste spørsmål en prøver å finne en definisjon på, er avhengig av kontekst så vel som tidligere erfaringer. Det betyr ikke på noen som helst måte at dette ikke kan endre og justere seg, da gjerne over tid. Derfor er det gjerne slik at i et opplyst samfunn, som fremmer verdier som legger til rette for at individene i samfunnet skal utvikle seg selv og sine egne tanker og ideer

Den 26. august 2016 la Lysne-II utvalget frem sin rapport om et digitalt grenseforsvar. Formålet var å utrede sentrale problemstillinger knyttet til Etterretningstjenestens (E-tjenesten) mulige tilgang til elektronisk kommunikasjon som går via fiberoptiske kabler, inn og ut av landet. Som et resultat av rapporten ble det utarbeidet et høringsforslag av Forsvarsdepartementet, som ble sendt ut på høring november 2018, med tre måneder frist for innspill. Forslaget, som ligger til grunn har som hensikt å revidere og oppdatere den originale etterretningsloven fra 1998. Hensikten med loven er først og fremst å sikre at E-tjenestens virke, instruksjer og retningslinjer gis anledning til å holde tritt med samfunnets og teknologiens utvikling. Samtidig har man også ønske om å få på plass et system som sikrer Norge mot ytre trusler.

Igjennom høringsprosessen og responsen på lovforslaget har det oppstått en debatt mellom forskjellige aktører, offentlige så vel som private. Direktoratere, departementer og tilsyn, så vel som interessegrupper og organisasjoner har ønsket å kommentere forslaget. Igjennom den pågående debatt blir det påpekt forskjellige synspunkter på hvordan loven skal utformes. Deriblant med utgangspunkt i hvilke verdier og rettigheter som blir utfordret, så vel som hvordan dette kan komme til å påvirke samfunnet i fremtiden. På bakgrunn av omfanget og rollen E-tjenesten har i det norske samfunnet, med å sikre den Norske stats suverenitet

igjennom sine hemmelige metoder, oppstår det et dilemma. Opplevelsen av konflikten går i all hovedsak på forskjellige prioriteringer og vektinger av rettigheter og verdier, sett i sammenheng med nytten og nødvendigheten av forslaget. Så vel som at kjernen er en eviggammel debatt, som går på frihet og sikkerhet.

Et filosofisk tilbakeblikk til blant annet Thomas Hobbes, John Locke og Jean-Jacques Rousseau, bedre kjent som kontraktsteoretikerne, kan eksemplifisere den historiske utfordringen. Man kan for så vidt gå helt tilbake til antikkens tid hvor filosofene Platon, Aristoteles og Sokrates også var opptatte av dette. Problemstillingen har eksistert lenge, og er ikke ny for vår tid (Hansen, 2010). Problemets kjernens er altså evig relevant, så lenge det har vært tendenser til samfunnsdannelser, og har holdt takten med utviklingen av statsdannelser, og nasjonalstaten. Tar man eksempelvis grunntanken til Hobbes, tar den utgangspunkt i at inntil individet er villig til å gi opp deler av sin frihet i bytte for sikkerhet, lever man i en veldig usikker tilstand, kjent som naturtilstanden. Han er veldig påpasselig med å presisere at man ikke skal gi opp mer frihet enn sine med-individer, da man kan risikere å bli utnyttet for det, man må altså bli enige om hvor mye og hva man skal gi opp (Hobbes, 2009, s. 168). Den dag i dag er for så vidt tankene til Hobbes å regne som ekstreme, men kjernen av det han skisserer igjennom Leviatan er fortsatt diskutert den dag i dag.

I sammenheng med at det snakkes om samfunns- og statsdannelser vil det også være relevant å trekke inn forskjellen på ytre og indre sikkerhet, da dette er et sentralt aspekt i debatten, så vel som oppgaven. Det at landegrenser eksisterer har lenge nærmest vært synonymt med forskjellen på indre og ytre sikkerhet. Det å beskytte samfunnet fra en ytre fiende, klassisk da fra en annen inntrengende stat, i nyere tid er ikke nødvendigvis en like klar distinksjon. Indre sikkerhet innebærer å forsvare innbyggerne og individene innad i samfunnet, både mot hverandre, så vel som maktovergrepet fra de med makt, eksempelvis staten. Det klassiske skillet mellom stater blir til stadighet mer og mer utvasket i dagens globale samfunn. Som et resultat av dette får man da utfordringer som ikke har eksistert før. I tillegg får man flere definerings- og jurisdiksjonsutfordringer.

Filosofen John Rawls skriver blant annet i sin bok «A theory of justice» om noe han kaller for «the veil of ignorance», på norsk oversettes dette til «uvitenhetens slør». Den grunnleggende tanken foregår i form av et tankeeksperiment. Se for deg at du ikke aner hvem du er, hva du driver med eller hvilke posisjon du har i samfunnet, dine øyne blir altså dekket av et slør.

Videre får du i oppgave å fordele byrder og goder innad i et samfunn du ikke vet noe om. Det eneste du vet er hva som skal fordeles. Du skal selv velge hvordan du ønsker å fordele. Som et resultat av dette argumenterer Rawls for at om hvem som helst havner i dette tankeeksperimentet, vil man tenke og se for seg et hvert tenkelig scenario for seg selv når man kommer ut av eksperimentet. Derfor vil man altså være veldig rettferdig når man fordeler og legge føringer på grunnlaget samfunnet man skal fungere i etterpå. Man sikrer at man har en sjanse for et utkom uten å stå i fare for å kun få tildelt byrder. Poenget går på at hvis prosessen for å finne en rettferdig fordeling av byrder og goder, vil også resultatet av fordelingen være rettferdig (Rawls, 1971).

«Selv om Etterretningstjenestens arbeid er rettet mot utenlandske trusler, så vil tiltaket i praksis omfatte de fleste norske brukere av telefoni og internett. Grunnen til det er at norsk trafikk går inn og ut av landet gjennom kabler som krysser landegrensen, selv om kommunikasjonen er mellom personer som begge oppholder seg i Norge.»
(Datatilsynet, 2019, s. 10)

Tilbake til høringsforslaget til den nye etterretningsloven er mange elementer å ta tak i for å analysere debatten som skjer mellom partene her. I denne oppgaven kommer jeg først og fremst til å argumentere for at denne prosessen som skjer rundt lovforslaget, berører hvordan dette praktisk skal gjennomføres. Videre er det også involvert en debatten om hvordan samfunnet vårt skal bygges videre, så vel som hvilke «rettesnorer» som skal prege denne prosessen. Flere vil påpeke at dette er etablert fra før av, siden vi lever i et demokratisk samfunn. Samtidig er det slik at i takt med samfunnets og statens utvikling, vil det dukke opp nye utfordringer, som vil gjøre at vi må vurdere og tenke nytt. Som man vet i samfunnssikkerheten har den neste krisen aldri skjedd før.

Som nevnt innledningsvis er begrepet samfunnssikkerhet er vidt begrep, ikke bare avhenger det av personen du spør, om som regel påpekes det flere viktighet punkter i definisjonen. Tar vi utgangspunkt i definisjonen fra Stortingsmelding nr. 10. 2016-2017, kommer dette tydelig frem. *«Samfunnets evne til å verne seg mot og håndtere hendelser som truer grunnleggende verdier og funksjoner og setter liv og helse i fare. Slike hendelser kan være utløst av naturen, være et utslag av tekniske eller menneskelige feil eller bevisste handlinger.»* (Justis- og Beredskapsdepartementet, 2016-2017, s. 19).

1.2 Problemstilling

I oppgaven ønsker jeg å kaste lys over dilemmaet som ligger til grunn i debatten, og om mulig å identifisere egenskapene ved argumentene. Den overordnede problemstillingen for oppgaven er da følgende:

Hvilke argumenter og vurderingsgrunnlag fremgår i debatten rundt høringsforslaget til ny lov om etterretningstjenesten, og hvordan kan dette forstås?

Utover problemstillingen er det også utarbeidet to forskningsspørsmål, som har til hensikt å på hver sin måte hjelpe til å belyse problemstillingen. Disse er:

- *Hva karakteriserer debatten mellom partene?*
- *Hvordan kan man forstå debatten sett i lys av sikkerhetisering, wicked problems og risikofisering ?*

1.3 Avgrensning

Den 22. april 2020 ble det nye lovforslaget til om etterretningstjenesten overlevert fra Forsvarsdepartementet til stortinget, for vurdering. På bakgrunn av dette vil ikke denne oppgaven ta stilling til eventuell ny informasjon som kommer frem her, men i hovedsak fokusere på debatten som har skjedd frem til nå. Hovedårsaken til dette er at grunnlaget for oppgaven, er lagt til tidsvinduet før selve lovproposisjonen ble lagt frem. Samtidig ble mye av debatten rundt forslaget tilbakelagt da den var ute på høring i 2018-2019, således allerede funnet sted. Det er denne debatten bland de forskjellige departementene, direktoratene, organisasjonene og interessegruppene som er interessant å se på. Jeg vil komme tilbake til datainnsamlingen i metodekapittelet, og de begrensningene jeg har satt der.

Oppgavens intensjon vil ikke være å vurdere hvorvidt høringsforslaget er riktig eller galt, eller om det bør vedtas eller ikke. Intensjonen er å kaste lys over debatten og uenigheten som hersker rundt høringsforslaget. At høringsforslaget så diskutert og komplisert, og ikke minst kritisert, tilsier det berører mange. Gjennom empirien og teorien søker jeg å belyse de underliggende faktorene som kommer frem igjennom debatten som har skjedd.

1.4 Oppbygning

Kommende kapittel vil presentere de teoretiske bidragene som ligger til grunn for å skulle diskutere problemstillingen som er satt. Videre vil kapittel 3 ta for seg de metodiske valgene og vurderingene som er gjort, samt trekke frem styrker og svakheter som et resultat av dette. I kapittel 4 vil resultatet av dataanalysen bli lagt frem, det empiriske kapittelet består av flere kategorier som er blitt til for å forenkle presentasjonen av den viktigste dataen. Kapittel 5 vil være oppgavens diskusjon, her vil blant annet konkretiseringen av forskningsspørsmålene bli belyst ved hjelp av teorien. Til slutt vil det i kapittel 6 bli lagt opp til en konklusjon på bakgrunn av oppgavens problemstilling. Og helt til slutt i dette kapittelet vil også egne tanker rundt videre forskning bli lagt frem. Oppgavens siste kapitler tar for seg litteraturliste og vedlegg.

2. Teori

Teorien som vil bli brukt i denne oppgaven vil i all hovedsak prøve å kaste lys over forskjellige aspekter på hvordan utfordringene og avveiningene mellom frihet og sikkerhet kan bli sett. Først vil jeg ta for meg teorien «securitization», som tradisjonelt sett har vært en måte å forklare internasjonal politikk og internasjonale relasjoner. Teoriens kritikk og videreutvikling igjennom eksempelvis risikofisering, vil også bli presentert. I og med at bekjempelsen og håndteringen av terrorisme er en stor del av lovforslaget, vil det være naturlig å dra inn utfordringene rundt såkalte «wicked problems». I den sammenheng vil det da være nødvendig å se på den foreslåtte løsningen, altså en såkalt «silver bullet». Dernest vil det også være på sin plass å ta med elementer som går på verdier og de grunnleggende bærebjelkene som samfunnet vårt er bygget på. Dette er, og blir fort oppfattet som et rent politisk spørsmål, men er fortsatt et viktig element i denne oppgaven.

2.1 Securitization

Teorien om «securitization» eller sikkerhetisering som det bli oversatt til på norsk, har sin opprinnelse fra Københavnerskolen hvor Ole Wæver, Barry Buzan og Jaap de Wilde på slutten av 1990-tallet forsøkte å komme med et nytt syn på internasjonal politikk. Til tross for at man ved hjelp av boken deres «Security: A new framework for analysis» skulle kunne se på aktører og stater på det internasjonale politiske planet, er tankegangen fortsatt relevant for å belyse oppgavens problemstillinger. For å kunne forstå hovedpunktene i teorien må man først forstå en fordelingen som forfatterne legger opp til. Først og fremst går skillet på den klassiske skalaen mellom problemer som er ikke-politisert, og politiserte. Den første er tematikker som en ikke forventer at staten skal håndtere, og er derfor ikke opp til debatt i den offentlige og politiske arenaen. Mens politiserte saker, som er problemer som en forventer at staten skal håndtere, og er derfor i debatt i den offentlige og politiske arenaen. Forfatterne legger også til et tredje punkt på skalaen, som går på problemer som er sikkerhetisert, disse problemene må sees i sin egen sammenheng, men ligger likevel på den samme skalaen. For at et problem skal havne innunder denne kategorien må det (I) foreligge en eksistensiell trussel

mot (II) overlevelsen til et referanseobjekt som (III) rettfærdiggjør ekstraordinære tiltak for å møte trusselen. Som Wæver, Buzan og de Wilde skriver:

«"Security" is the move that takes politics beyond the established rules of the game and frames the issue either a special kind of politics or as above politics» - (Buzan, Wilde & Wæver, 1998, s. 23).

Tanken er altså å løfte et problem opp fra det ikke-politiserte eller det politiserte nivået, for så å ordlegge seg på en slik måte at problemet fremstående som en så alvorlig trussel at vår egen overlevelse står på spill. Ved å gjøre dette vil en altså løfte trusselen opp på et overordnet nivå, hvor de vanlige politiske prosessene, samt demokratiske verdier og reglene blir satt til siden. Dette kan eksempelvis være prosesser som offentlige høringer. Årsaken til dette går på at tidsperspektivet i denne sammenheng ofte blir sett på som kritisk og at man må gjennomføre akutte handlinger, før det er for sent. Argument om at *«If we do not tackle this problem everything else will be irrelevant (because we will not be here or will not be free to deal with it in our own way)»* (Buzan et al., 1998, s. 24). Ved å bruke et lignende argument påberoper en aktør seg altså retten til å handle som respons på en trussel. Ved hjelp av de handlingene en måtte ha behov for, koste hva det koste vil. Et annet viktig poeng kommer også inn her. En aktør som skal formidle et slikt budskapet, er ikke slik at aktøren bestemmer utfallet, men er avhengig av aksept fra publikummet. Publikummet vil i denne sammenheng være befolkningen. Det er befolkningen som må vurdere om hvorvidt budskapet oppleves som troverdig, som viktig og ikke minst om de gir sin «godkjenning» til tiltakene som foreslås, for å bøte på problemet. Eksempelvis så man i perioden etter 9/11 at et flertall amerikanske borgere mente at «patriot act» var et nødvendig tiltak/onde som var helt nødvendig for at man skulle overleve, så vel som beskytte landet sitt (McLeod & Shah, 2015, s. 53-54).

Teorien ser altså på tre viktige punkter som sammen skal legge til rette for argumentet om at dette problemet må sikkerhetiseres:

- En eksistensiell trussel
- Overlevelse av ett felles referanseobjekt
- Redegjørelse av hvilke ekstreme tiltak som må til (legitimitet – men samtidig ikke, fordi det er trusselen i seg selv som skal være legitimiteten for at man skal måtte

innføre disse tiltakene, fordi man skal egentlig ikke trenge å argumentere for hvorfor disse tiltakene – derav sikkerhetiseringen og ikke politisering).

Disse trenger igjen ikke være reelle på den måten en kanskje vil se for seg, det blir heller et definisjonsspørsmål. Hva er den eksistensiell trussel – hva er det felles referanseobjektet – hva er de ekstreme tiltakene? Som blant annet Van Munster påpeker, «*Det sentrale spørsmålet er ikke om trusler er virkelige eller ikke, men hvordan et visst problem blir konstruert som en trussel*» (Van Munster, 2012, s. 140). Sikkerhetiseringen må altså sees på som en talehandling og en måte som en velger å legge frem et problem som truer oss.

På lik linje som at man i en helt vanlig kommunikasjonsformidling har en avsender, en beskjed og en mottaker, fungerer sikkerhetiseringen på samme måte. Den eneste forskjellen her er at man har en aktør, et budskap og et publikum, hvor aktørene enten kan variere alt fra en interessegruppe eller enkeltmennesker, til departementer, ministere eller andre offisielle talspersoner som snakker på vegne av eksempelvis regjeringen. Budskapet er en del av hva aktøren ønsker å formidle, i denne sammenheng vil budskapet bestå av en spesiell trussel eller eksistensielt problem som må forstås med største alvor. Viktigheten av hvordan budskapet formes og leveres kan ikke understrekes nok, da mye av viktigheten i sikkerhetiseringsprosessen ligger her. Som (Buzan et al.) påpeker, «*Successful securitization is not decided by the securitizer but by the audience of the security speech act.*» (Buzan et al., 1998, s. 31).

Ikke bare er publikumet den parten som må overbevises for at man skal ha gjennomført en suksessfull sikkerhetisering, men ofte er det på en eller annen måte publikumet som sikkerhetiseringen er ment for. Verdier, identitet og oppfatninger er ofte en del av hva som blir truet av den eksistensielle krisen, samtidig som det også er mer fysiske gjenstander så vel som liv og helse (Buzan et al., 1998)

2.2 Kritikk av sikkerhetiseringen

I likhet med det meste av forskningen som blir gjort, vil det alltid finnes flere sider av den samme saken. Igjennom kritikk av teorier og forskning ønsker man å belyse andre minst like interessante aspekter, så vel som at man prøver å komme seg videre til andre antagelser. Som et resultat av at teorien om sikkerhetiseringen kom på 1990-tallet, har samfunnet videreutviklet seg på mange måter. Man får da også nye sikkerhetsutfordringer som lengre kan bli forklart av den samme teorien, og på denne måten videreutvikler man utgangspunktet, ved å eventuelt kritisere og stille spørsmålstegn ved dens begrensninger til bruk i dagens kontekst.

2.2.1 Filosofisk og sosiologisk sikkerhetisering

Så langt har sikkerhetiseringen som en tale-handling blitt sett på, ved at man i hovedsak fokuserer på selv handling å kalle noe for sikkerhet og derved kan oppnå legitimitet basert på dette. Flere kritikere av Københavnerskolen peker på manglene i hva de kaller for den filosofiske retningen til sikkerhetiseringsteorien, som kun fokuserer på talehandlingen. Eksempelvis mener man at den er snever i den forstand at den ikke tar for seg underliggende faktorer som ligger i samfunnet fra før av, og kun fokuserer på faktorer rundt selve formuleringen, defineringen og handlingen å markere noe som «sikkerhet». Det at den filosofiske retningen kun skal kunne trenge å følge regler for å kunne oppnå ønsket resultat. En alternativ vinkling som utfordrer den filosofiske formen for sikkerhetisering kalles for den sosiologiske formen, hvor man fokuserer mer på det pragmatiske (Balzacq, 2005).

Grunntanken og grunnideen er lik som i den filosofiske, men skilles her går på hvordan man gjennomfører sikkerhetiseringen. I stedet for å kun skulle klassifisere noe som sikkerhet, ser man i denne formen heller på et større helhetsbilde som tar for seg de underliggende verdiene og tilstandene som eksisterer i samfunnet man skal adressere. På denne måten vil man si at istedenfor at man som aktør gjennomfører en handling, starter man her heller en prosess. Prosessen består først og fremst av at man må være bevist på hvilken rolle man har og hvilke forutantagelser dette medfører. Videre må man være veldig bevist på hvem publikumet som man skal adressere er, hvilke forskjellige heuristikker og underliggende faktorer som eksisterer blant publikumet. Basert på dette må man altså forme budskapet en ønsker å formidle på en måte som tar høyde for de to foregående punktene. Forståelse, logikk, følelser,

og antagelser må være en del av argumentasjonsgrunnlaget, slik at publikumet ikke bare skal kjenner seg igjen i det som blir sagt. Men det skal også få en god forståelse av hvorfor dette er en trussel, og hvorfor dette er noe som må gjøres med, for å forhindre den videre utviklingen (Balzacq, 2010)

Igjennom prosessen som legges frem viser man at man som aktør faktisk forstår samfunnet man prøver å adressere, ved at man erkjenner at sikkerhet er noe som forstås forskjellig. På denne måte må man altså jobbe med å argumentere ovenfor publikumet, prøve å overbevise de. Slik at man til slutt *kan* ende opp med å overbevise de, som igjen *kan* resultere i at man får oppslutning og forståelse rundt de ekstreme tiltakene man argumentere for at er nødvendige. Viktigheten her må altså forsåes som at uttalelser som omhandler sikkerhet, ikke automatisk er sikkerhetiseringshandling, hvor aktørene følger gitte regler som er satt. Men da heller ved at det er en større prosess som prøver å få publikumet til å forstå trusselen og nødvendigheten, på samme måte som aktøren gjør. Altså viktigheten er ikke nødvendigvis at prosessen faktisk «gjør noe», men heller til hvilken grad innholdet og formidlingen av budskapet greier å videreformidle trusselen. (Balzacq, 2010, s. 64).

2.2.2 Securitization og riskification

En annen kritikk av Københavnerskolens sikkerhetiseringsteori påker blant annet på at teorien er mangelfull, eller ikke har lik relevans til å kunne forklare sikkerhetsproblemer i dag. Kritikken tar for seg begrepet sikkerhet (security) og således sikkerhetiseringen (securitization) for så å eksemplifisere at en sikkerhetisering i bunn og grunn er et tiltaket for å beskytte referanseobjektet fra en eksistensiell trussel. En slik trussel i denne forstand må da forståes som en direkte kilde til ødeleggelse og tap, hvor man kommer opp med tiltak som skal beskytte mot denne konkrete trusselen. Videre bygger man på at begrepet risiko står ofte i sammenheng med begrepet sikkerhet, hvor da man snakker om at det er en risiko for at noe kan skje en gang i fremtiden. Det er flere vesensforskjeller mellom risiko og sikkerhet, hvor man knytter risiko opp mot noe som *kan* skje. Mens sikkerhet på sin side blir satt i sammenheng med en mer konkret trussel, og på den måte trenger konkrete tiltak (Corry, 2012).

På bakgrunn av disse antagelsene vil man da få enda en forhøyning i forhold til den klassiske avgrensningen som går på politikk og ikke-politikk. Risikofiseringen (riskification) forstås som et nytt alternativ som skal skille seg fra sikkerhetiseringen, men også kunne svare på de utfordringene som ikke kan bli forklart av sikkerhetiseringen. Risikofiseringen bruker ikke og tar ikke utgangspunkt i en trussel, det eksisterer bare en risiko for at noe kan skje. Risikoen for at noe kan skje, er på denne måten ikke mer konkret enn at man kan knytte det opp til et område, eksempelvis terrorisme. Men istedenfor at man behandler dette ved en konkret eksistensiell trussel mot et referansepunkt (statens overlevelse) som publikumet (befolkningen) også er enige i, som igjen trenger en konkret tiltak for å håndtere trusselen. Vil da heller risikofiseringen ta utgangspunkt i at terrorisme er problem som blant annet oppstår som følger av radikaliserings, og på den måten er heller et spørsmål om governmentality¹. Altså i møte med den overhengende risikoen for terrorisme og radikaliserings, er det ingen konkret plan for å skulle forsvare mot dette, men heller en plan for hvordan man skal styre og påvirker forholdene og sannsynligheten for skade. "(...) *something to be changed and governed rather than something to be defended*" (Corry, 2012, s. 247).

Noe av grunnlaget for kritikken sees blant annet i sammenheng med Ulrich Beck sine tanker om at vi i dag lever i et såkalt risiko samfunn (risk society), hvor ny teknologi og ny utfordringer bidrar til risikoen som eksisterer i dag er mindre håndterbare enn på samme måte som tidligere. Ikke bare på bakgrunn av at man hadde mer håndfaste og naturlige hendelser og katastrofer tidligere, men av at de største utfordringene vi står ovenfor i dag er menneskeskapt. For ikke å snakke om IKT-utviklingen som har skjedd som videre har knyttet verden nærmere sammen, og som har gjort oss mer sårbare og avhengige av andre, i bytte mot effektivitet og mer kompleks teknologi (Adam, Beck & Loon, 2000; Aven, Boyesen, Njå, Olsen & Sandve, 2004).

Tidsaspektet, den konkrete eksistensielle trusselen, behovet for hemmelighold og de konkrete handlinger for å beskytte samfunnet, er karakteristikk som hører til i sikkerhetiseringen. Mens i risikofiseringen vil prosessen og arbeidet være i et mye lengre tidsaspekt, hvor åpenhet, muligheten for at noe kan skje, så vel som fokuset på muligheten til å skulle kunne styre samfunnet i en gitt retning man mener vil kunne forhindre visse risikoer.

---

¹ Ordet har ingen god norsk oversettelse, men omfatter blant annet makt, styring og kontroll fra myndighetenes side som, med et mål om å skulle få en ønsket oppførsel (Rose, O'Malley & Valverde, 2009).

Så på den måten blir formuleringen av risikoene i samfunnet mer vage og mindre konkrete da det ikke eksisterer den samme trusselen, men heller muligheten for at noe *kan* skje, og et ønske om å redusere sårbarhet.

2.3 Wicked problems

Før teorien om «wicked problem» presenteres vil jeg kommentere at det i oppgaven kommer til å fortsette å bruke det engelske begrepet, uten å oversette det. Grunnen til dette er at jeg mener begrepet «wicked» ikke lar seg oversette på en direkte god måte, bruker man en ordbok vil man på norsk få ordet «ond», bruker man oversettelsen som Engen et al. (2016) peker på i boken «Perspektiver på samfunnssikkerhet» vil man få «ondsinnede». På bakgrunn av litteraturgjennomgangen og omfanget at begrepet, er det ingen norske ord som greier å beskrive omfanget av begrepet, derfor vil jeg fortsette å referere til det som et wicked problem videre i oppgaven.

Teoriens bakgrunn og opphav er blant fra Rittel og Webber (1973) i sin artikkel «Dilemmas in a General Theory of Planning» fra 1973. I korte trekk er teorien basert på tankegangen om at det finnes forskjellige «typer» problemer, i denne sammenheng ser Rittel og Webber på tamme problemer og wicked problemer. Førstnevnte kan klassifiseres som et problem hvor man «enkelt» kan finne en løsning og hvor en ofte har en forståelse av problemets hele og fulle omfang før en skal begynne å håndtere det. Sistnevnte blir derimot klassifisert som det stikk motsatte, og kan samt sees i sammenheng med høy grad av usikkerhet, kompleksitet og divergens eller uenighet når det kommer til valg av verdier, synspunkter og intensjoner. Hvis et problem kan sies å ha en høy grad av disse tre faktorene, kan man kalle det et wicked problem (Head, 2008).

I den sammenheng er det viktig å poengtere at wicked problemer ofte finnes i sammenheng med politiske problemer, så vel som samfunnsmessige problemer. En distinksjonen her ligger i at man ofte kan si at forskere, ingeniører eller andre arbeidene også har problemer, men disse er altså helt forskjellige fra planleggingsproblemene som vi refererer til når vi snakker om et wicked problem (Rittel & Webber, 1973). Blant annet fordi problemene som eksisterer blant annet i naturvitenskapen ofte er definerbare og er mulige å differensiere og dele opp på

en god måte. Mens samfunnsmessige problemer som planlegging av en ny nasjonal ruspolitikk eller fordelingen av penger i statsbudsjettet, ikke kan sammenlignes med naturvitenskapens problemer. Ikke bare fordi beslutningene vil påvirke mange og er umulige å dele opp, men også fordi problemløsningen heller må bli sett på som en prosess som en «aldri» bli ferdig med.

En annen viktig distinksjon mellom tamme og wicked problemer går eksempelvis på dette med løsninger på problemet. Mens ett tamt problem kan sies å ha sanne eller usanne løsninger, vil man heller si at løsningene til den sistnevnte er gode eller dårlige.

I oppgaven skal ikke teorien bli brukt for å konkludere i hvilken grad lovforslaget er godt eller dårlig, men tanken bak bruken går heller på at forsvaret av rikets sikkerhet er en stor og uoversiktlig. Og dette er blant annet hva lovforslagets formål omhandler. I denne sammenheng kommer da også tanken om en «silver bullet» (sølv kule) frem. I bunn og grunn er tanken om en sølv kule mer et uttrykk enn en teori, men må i oppgaven sees i sammenheng med at en sølv kule skal være den «totale» løsningen på ett wicked problem. Eksempelvis slik som begrepet blir brukt i dette avisinnlegget som snakker om overvåkning i sammenheng med terroren i Paris i 2015 (Lund, 2015). Hvor da «løsningen» mer overvåkning blir eksemplifisert til å ikke nødvendigvis være løsningen for å motvirke terrorisme. Samt denne artikkelen som snakker om noe av det samme, men da ved å generelt påpeke at det ikke finnes noen «enkel» løsning på problemet med terrorisme (Kurth Cronin, 2010).

Viktigheten av å ta med wicked problems og silver bullets inn i teorien reflekteres i all hovedsak igjennom kompleksiteten til problemet som lovforslaget prøver å løse, så vel som uenighetene som ligger i debatten. Setter man teorien i lys av datamateriale som ligger til grunn for oppgaven vil man se at det ikke finnes noen like svar blant respondentene. Alle forstår, oppfatter og derved tolker også lovforslaget på sin «egen» måte, ofte da i lys av hva slags rolle man spiller i samfunnet (dette vil bli bevist senere i oppgaven). Formålet til lovforslaget vil være å skulle innhente informasjon som i tur skal kunne avverge hendelser i Norge som i hovedsak kommer fra utlandet. Dette da E-tjenesten har utlandet som målområdet, mens PST har innlands som sitt arbeidsområde (Forsvarsdepartementet, 2018). Mye av utfordringen ligger blant annet her ved at inngrepet som er som formål å skulle styrke Norges posisjon og sikkerhet i en internasjonal sammenheng, også får komplikasjoner på det individuelle nivået og individets forhold til staten (Wilhelmsen, 2019).

Hovedmålet til landets sikkerhetstjenester enten det er PST eller E-tjenesten er å trygge befolkningen og samfunnets verdier, i en utopi skulle man jo gjerne ønske at total trygghet/sikkerhet var mulig å oppnå. Det vil (og burde) alltid være en debatt om hvilke verdier som skal og som må prioriteres i et samfunn, og på denne måten med en gang man drar inn mennesker i en slik sammenheng, vil det finnes forskjellige oppfatninger av hvordan ting burde være. Dette gjør hele utfordringen med å finne en løsning til en problem som er wicked, til en veldig kompleks prosess, derfor vil det også være slik at både høringsforslaget og høringsvarene må sees igjennom denne tankegangen. De er komplekse fordi de skal prøve å gi et tilsvarende svar på dette problemet som vi står ovenfor,

2.4 Verdier i samfunnssikkerheten

Denne delen av teorien kan ikke sies å ha noen direkte forankring i ett fast teoretisk rammeverk, dernest er det fortsatt et viktig poeng, da samfunnssikkerheten blant annet handler om grunnleggende verdier. Til tross for at man er blitt enige begrepet grunnleggende verdier, er det fortsatt ikke klar enighet i hvilke verdier dette gjelder, og hvordan disse skal forstås og prioriteres. I mellom dette som er et dilemma mellom frihet og sikkerhet ligger det et grunnleggende spørsmål som går på hvor langt vi er villige til å sikre våre egen overlevelse i bytte mot våre rettigheter og verdier. Drar man det langt nok kan man også si at dette er en verdidebatt som vil synliggjøre hvilke verdier man prioriterer høyest, som både er et individuelt spørsmål så vel som et politisk spørsmål. Tankene her er gamle og man finner filosofer som Thomas Hobbes, John Lock, Jean-Jacques Rousseau, Benjamin Franklin og John Rawls. Som alle har tatt opp dilemmaer når det kommer til frihet og sikkerhet, enten det gjelder naturtilstanden, samfunnstilstanden, samfunnskontrakten, fordelingen av byrder og goder, samt verdier som samfunnet skal bygges på. I denne tanken finner man forskjellige argumenter når det gjelder om hvorvidt frihet og sikkerhet må sees i et null sum spill, eller om hvorvidt de kun må sees i sammenheng og at den ene ikke kan eksistere uten den andre (Neocleous, 2007; Tokimi, 2015; J. Waldron, 2003; J. Waldron, J., 2006).

I forhold til betydningen av grunnleggende verdier og antagelser har Jore (2019) eksempelvis sett på hvordan begrepet sikkerhet (security) kan og blir forstått avhengig av hvilke nivå man snakker om. Hvor man eksempelvis på individnivået må forstå sikkerhet igjennom menneskerettigheter og individuelle rettigheter. Mens man på det nasjonale nivået fokusere på beskyttelse av landegrenser og statens overlevelse, sett i sammenheng med resten av verden (Jore, 2019). Poenget er at forskjellige begreper og verdier absolutt har forskjellige meninger avhengig av hvilke kontekst man setter det i, og på den måten kan man oppleve at man snakker forbi hverandre og ikke forstår motparten, til tross for at man i utgangspunktet bruker det samme begrepet.

I denne oppgaven vil verdiene ta utgangspunkt både i de som er presentert i stortingsmeldingen, så vel som de forskjellige høringssvarene som vil bli utdypet videre i empirikapittelet. Disse går blant annet på rettssikkerheten, grunnpilarene i et demokrati, nedkjølingseffekt, menneskerettigheter og retten til et privatliv. I den sammenheng vil det være interessant å se på noe av hva filosofen Isaiah Berlin hadde å si om dette, han peker blant annet på forskjellige former for frihet. Den kan enten være negativ eller positiv, om den første sier han blant annet: «*Political liberty in this sense is simply the area within which a man can act unobstructed by others*» (Berlin, 2017, s. 369). Altså vil man om den negative friheten peke på friheten fra påvirkning utenfra, og muligheten til å slippe nettopp dette. Mens om den positive friheten sier han «*I wish my life decisions to depend on myself, not on external forces whatever kind*» (Berlin, 2017, s. 373). Dette må forsåes i den kontekst at man har muligheter til å utrette de drømmene og ønskene man har i livet, at det ikke er noen begrensninger som har restriksjoner ovenfor dette. Mer utdypende kan man si at «*Sikkerhetstiltak kan dermed forsåes som frihet fra trusler og risikoer, som terror og kriminalitet, men kan også begrense friheten til å følge sin egen vilje – altså som motsetningen til et positivt frihetsbegrep*» (Engen et al., 2016, s. 376).

I forbindelse med at begreper verdier blir nevnt, så vil det i denne delen bli presisert hvilke verdier det er snakk om, samt at disse grunnleggende verdiene tar utgangspunkt i blant annet de som ligger til grunn for i Stortingsmelding nr.10 fra 2016-107. Her legges det til grunn at verdiene selvbestemmelse, personlig frihet, rettssikkerhet og personvern (Justis- og Beredskapsdepartementet, 2016-2017, s. 29) er de grunnleggende verdiene som samfunnssikkerheten skal verne om. I tillegg til dette vil også muligheten for en nedkjølings

effekt ovenfor befolkningen også være blant verdiene. Verdiene som legges til grunn i oppgaven må herved forstås på følgende måte:

- 1- Selvbestemmelse – Med selvbestemmelse menes det i denne sammenheng retten til å kunne fritt ta en egent avgjørelse, uten å bli påvirket av en ytre påvirker. Dette kan enten gå på negativ eller positiv påvirkning, positiv påvirkning i form av at man blir fristet med gode eller andre velgjørende midler som kanskje gjør at en annen aktør har en form for «makt» over en. At man tar en beslutning en vanligvis ikke ville tatt en. Negativ påvirkning ved at man blir truet eller tvunget til å gjøre eller ta en beslutning man vanligvis ikke ville tatt.
- 2- Ytringsfrihet – Retten til å skulle kunne ytre seg uten å frykte for at det man sier og mener skal straffe en i senere tid (så lenge man holder seg innenfor loven). Enten for individer, eller i form at man har et kildevern. Et relevant og tidsriktig eksempel er Rolfsen-saken hvor Ulrik Imtiaz Rolfsen, som lagde en dokumentar norske fremmedkrigere i Syria, havnet i PST sitt søkelys. Hvor PST ønsket å bruke videomateriale som Rolfsen hadde laget som bevis for mistanke om rekruttering til en terrororganisasjon. Tingretten og lagmannsretten mente alvorligheten av saken talte for PST sitt argument, men i høyesterett konkluderte de med at kildevernet og ytringsfriheten for de som hadde blitt intervjuet (og Rolfsen) trumfet PST sitt behov for å kunne bruke denne informasjonen (Kierulf, 2016).
- 3- Rettssikkerhet – I denne sammenheng vil rettssikkerheten i hovedsak gå på prinsippet om uskyldspresumsjonen, som igjen går på en antagelse om at man er uskyldig inntil det motsatte er bevist. Denne grunnpilaren i rettsstaten har fotfeste blant annet i grunnloven paragraf 102 som lyder som følgende: «*Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon. Husransakelse må ikke finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller*». Som går på at man ikke skal få innhentet informasjon om en selv før en kriminell handling har blitt gjort (Advokatforeningen, 2019b)

- 4- Personvern – Retten til personvern går på tanken om at kritiske og personlige opplysninger skal være beskyttet på en trygg og sikker måte, mot andre som kan dra nytte av eller utnytte opplysningene på en negativ måte. Så vel som retten til eget privatliv og å kunne bestemme hvor en selv vil at opplysninger eller informasjon om en selv skal kunne havne. EMK artikkel 8 sier så mye som at: «Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.» (Europeiske menneskerettighetskonvensjonen). I det ligger det en tanke om at alle har rett til å kunne ha en sfære som bare en selv kontrollerer, så vel som at man skal slippe inntrengere i denne sfæren enten det er stater, organisasjoner eller andre mennesker.

- 5- Maktfordeling – Maktfordelingsprinsippet ligger også tungt i den demokratiske styreformen og er også en av grunnpilarene. Utrykket «judge, jury and executioner» står sentralt her og påpeker at ingen person eller intuisjon burde eller skal inneha makten til å lage lovene, dømme i henhold til lovene og håndheve lovene. De tre statsmaktene skal være uavhengige og følge de samme lovene for at man skal både få en rettferdighet, men også for at staten skal kunne innhåve den troverdigheten den trenger for å være en legitim aktør nasjonalt som globalt.

Med dette sagt er det også ikke å stikke under en stol at dette med verdier i samfunnet er et utfordrende tema, det snakkes ofte om grunnleggende verdier i samfunnet eller grunnleggende demokratiske verdier. Men å skulle kunne enes om noen helt konkrete verdier som alle kan samles rundt er og vil alltid være en utfordring. Viktigheten av dette er at dette er verdier som befolkningen skal kunne si seg noenlunde enige om er viktige, så er det heller et spørsmål om hvordan de skal vektlegges og prioriteres når en formulerer lover og regler.

2.5 Oppsummering av teori

I sammenheng ved å snakke om sikkerhetiseringen vil man stille seg spørsmålet om hvem sikkerheten er for og hva som blir truet, det korte svaret vil være at sikkerhetiseringen varierer avhengig av hvem man er, tid og ikke minst hvilke rolle man spiller. Forsvarsdepartementet og E-tjenesten som aktører bedriver sikkerhetisering i form av å sikre norske verdier i en global sammenheng. Som tidligere nevnt handler sikkerhet i bunn og grunn om overlevelse, og som Thomas Jefferson beskrev det så er en av statens viktigste oppgaver å ta vare på sine innbyggere. Samtidig er ikke dette *den* viktigste oppgaven, statens overlevelse vil nemlig være den den viktigste oppgaven for staten: «*A strict observance of the written laws is doubtless one of the high duties of good citizen, but it is not the highest. The laws of necessity, of self-preservation, of saving our country when in danger, are of higher obligation. To lose our country by a scrupulous adherence to written law, would be to lose the law itself, with life, liberty, property and all those who are enjoying them with us; thus absurdly sacrificing the end to the means*» (Tokimi, 2015, s. 199-200). Til tross for at sitatet er noe ekstremt, formidler det fortsatt en interessant tematikk i forhold til forholdet mellom individ og stat, nemlig: Hva er vel staten uten dens innbyggere, og hva er innbyggerne uten en stat.

Det er mange viktige og interessante aspekter som blir lagt frem i teorien, enten det går på hvordan man argumenterer og legger frem viktigheten av rikets sikkerhet og nødvendigheten for tiltaket. Så sant som utfordringer når det kommer til de uklare skillelinjene som er finne i dagens samfunn. Enten dette går på ytre og indre sikkerhet, eller på hva og hvordan de forskjellige verdiene i samfunnet blir forstått og lagt til grunnlag for beslutninger.

3. Metode

Metode i en oppgave kan på en simpel måte sammenlignes med en slags hjelpemiddel til å gi en beskrivelse av virkeligheten, en slags kokebok på hvordan undersøkelser gjennomføres. Samtidig vil også denne påstanden være feil i noens øyne, da det finnes stor uenighet om hva «...*virkelighet, eller sannhet, egentlig er*» (Jacobsen, 2015, s. 21). Men dog er metoden i en oppgave like viktig, da den gir et innblikk i hvordan forskeren har tenkt, vurdert og ikke minst faktisk gjennomført forskningen sin. Som ikke bare skal hjelpe forskeren selv, men det skal også kunne gi leseren et innblikk i tankeprosessene og vurderingene som forskeren har gjort, så vel som at det skal kunne styrke kvaliteten og legitimiteten av forskningsproduktet. Metodefager sier oss noe om hvordan en burde «*organisere, bearbeide, analysere og tolke sosiale fakta på en så systematisk måte at andre kan kikke oss i kortene*» (Halvorsen, 2008, s. 21).

Oppgavens formål er å undersøke for så å prøve å kaste lys over hvordan debatten som skjer mellom de forskjellige partene i sammenheng med høringsforslaget om ny lov for E-tjenesten, kan forstås. For å kunne si noe om dette er det først og fremst blitt utarbeidet en problemstilling som tar for seg dette, så vel som to forskningsspørsmål som skal hjelpe til for å svare på problemstillingen.

3.1 Metodisk tilnærming

3.1.1 Forskningsdesign

På bakgrunn av formålet med oppgaven ikke skal være å undersøke om empiri fra virkeligheten sammenfaller med et teoretisk rammeverk, slik deduksjon gjør. Ei heller innhente empiri for prøve å danne et grunnlag for å kunne si noe på generelt basis, som kan formuleres i en gjellende teori, slik en induktiv metode prøver på. Derfor ble det heller valgt å skulle følge en abduktiv metode, for å skulle prøve å besvare problemstillingen. Den abduktive tilnærmingen er i større grad en mer sirkulær prosess enn den deduktive og induktive metoden, da måten for å skulle besvare forskningsspørsmålene og problemstillingen bruker både empiri og teori. Utgangspunktet i den abduktive metoden tar for seg at man først må forstå omgivelsene og «verdenen» til det eller de man skal undersøke. For at man så skal prøve å forklare og gjenfortelle disse antagelsene som ligger i forståelsen til de man

undersøker, ved hjelp av et mer teknisk språk som skal gi en forklaring og en forståelse (Blaikie & Priest, 2019).

En viktig erkjennelse som gjelder for denne oppgaven, er at prosessen er preget av en hermeneutisk tilnærming. For det første kan det være utfordrende å skulle starte på helt blanke ark, når man starter forskning. På flere måter er man «farget» og har tilegnet seg oppfatninger og forutantagelser som på større eller mindre måter vil være med å påvirke forskningsprosessen. Så vel som vurderingene man gjør, valgene man tar og tolkningene man foretar seg. Blaikie og Priest (2019) prater ytterligere rundt en slik tilnærming, og påpeker blant annet at det er viktig å være bevisst på disse underliggende tendensene, som en kanskje ikke alltid er like bevisst på. På bakgrunn av valgt metodisk forskningsdesign legger dette rammer på hva ønsket eller prøves å oppnå igjennom oppgaven, da spesielt med tanke på forskningsspørsmålene man formulerer. Igjennom den abduktive fremgangsmåten ønsker man gjerne å prøve å forklare, beskrive eller forstå det man undersøker. Eksempelvis ved bruk av spørsmålene hva, hvorfor og i enkelte situasjoner også hvordan .

3.1.2 Kvalitativ forskningsmetode

På bakgrunn av at høringsforslaget til den nye loven var ute på høring frem til midten av februar 2019. Alle som ønsket å komme med innspill til loven, måtte sende inn innspill innen da. På bakgrunn av at man igjennom disse innspillene ville få et inntrykk av hva innsenderne mener om høringsforslaget, ble det besluttet tidlig å ta i bruk disse dataene. Først og fremst for å skulle få en forståelse om hva debatten omhandlet, så vel som å kunne forstå hva forslaget ville bety for de gitte respondentene. En av grunnene til at intervju ikke ble valgt som metode for innsamling av data gikk i hovedsak ut på at man enten ville bli referert til høringsvarene som alt hadde blitt sendt inn. Så vel som at det ikke var noen garanti for at man ville få mer ut av et intervju, enn hva som alt var blitt kommentert i svarene. Slik som Jacobsen eksemplifiserer hvordan det er forskjell fra å jobbe med dokumenter, kontra intervjuer: «*Slik sett kan dokumenter ligne mer på en form for observasjon*» (Jacobsen, 2015, s. 170) .

I all hovedsak deler man opp forskningsmetoder i to grupper, avhengig om den sees på som kvantitativ eller kvalitativ. Den første sees ofte i sammenheng med konkrete variabler, gjerne

igjennom tall og statistikk. Hvor man formålet kan være å tallfeste eller finne betydning av det man undersøker igjennom tall. Tallene har på denne måten mening i seg selv, eksempelvis høyde eller alder, hvor også formålet bak forskningen ønsker å få frem en statistikk eller tall som kan forklare fenomenet (Blaikie & Priest, 2019). På den andre siden har man kvalitativ forskning som også kan bruke tall, men hvor tallene i seg ikke har en egen betydning, men fungerer som et symbol for noe mer, som må tolkes deretter. Så vel som at man prøver å man mer beskrivende ord fremfor tall (Blaikie & Priest, 2019). Jacobsen (2015) påpeker videre at det i den kvalitative metoden er fokus på å samle inn fortellinger, ord og setninger, som skal belyse tematikken og utfordringen en prøver å undersøke.

På bakgrunn av dette vil den den tilnærmede metodiske forskningsmetoden være en kvalitativt dokumentanalyse. Som tidligere nevnt er en av de positive fordelene med at dette ble valgt, at både høringsforslaget så vel som høringssvarene alt er samlet inn og er offentlige, som igjen gjør de tilgjengelige for alle. Samtidig som at mye av informasjonen som ville kommet frem igjennom et eventuelt intervju, alt kommer frem og er besvart i høringssvarene. Samt at de aktuelle kildene som ville vært aktuelle for intervju alt er representert, så å skulle velge hvem en skal intervjuer er ikke en vurdering som er nødvendig å ta stilling til. Informasjonen som ligger i høringssvarene vil da også være helt representativt for aktørens synspunkter på temaet, noe som kunne vært en utfordrende om bare én representant fra hver aktør ble intervjuet (Bowen, 2009).

3.2 Datagrunnlag

Datamateriale som ligger til grunn for analysen som har blitt gjennomført, tar utgangspunkt i høringssvarene som har blitt sendt inn på bakgrunn av at høringsforslaget har vært på høring. Høringsforslaget ble sendt ut den 12.november 2018 og hadde en høringsfrist frem til 12.februar 2019. På bakgrunn av høringsforslaget kom det tilbake 93 høringssvar, hvorav disse bestod av interessegrupper, lovinstanser, direktorater, departementer, offentlige og private bedrifter så vel som privatpersoner.

Som kommentert tidligere oppgaven er formålet å skulle prøve å forklare debatten som skjer i mellom partene som er med i høringsrunden. En ytterligere tilspisning er nødvendig her, da ønske om så objektive data som mulig er etterstrebet, og på bakgrunn av dette har

høringssvarene fra privatpersoner blitt ekskludert fra datagrunnlaget og analyse. Grunne til dette går i alle hovedsak på objektivitet og ønske om at datagrunnlaget skal være basert på rolle som respondenten har i samfunnet. Dette kan virke noe motstridende da enkelt individer kan sies å kanskje spille den viktigste rollen i samfunnet, da det igjennom vårt demokratiske styresett er individer som går til valg. Samtidig er da dog interessegrupper tatt med i datagrunnlaget, hvor det i så fall er flere enkeltindivider som uttaler seg igjennom en organisasjon. Inntrykket av høringssvarene fra enkeltindivider er også preget av lite saklighet ubegrunnede oppfatninger og meninger, som i denne sammenheng ikke er av interesse. Hadde formålet med forskningen vært å avdekke hva innbyggerne holdninger vært til høringsforslaget hadde saken vært en annen, med det er igjen ikke formålet til oppgaven.

3.2.1 Dataanalyse - analyseverktøy

På bakgrunn av den valgte forskningsmetoden er det store mengder med data som skal analyseres, sorteres, videreformidlet og gjengitt i det empiriske kapittelet. Tolkning og kategoriseringen av dataene kan være en utfordrende prosess og er på bakgrunn av dette et kritisk punkt som tidvis kan bli underkommunisert av forskere (Blaikie & Priest, 2019, s. 28-29). Ikke bare er det viktig for at leseren skal få en bedre forståelse av hva som faktisk ble gjort under analyseprosessen, men det er også essensielt i forhold til studiets validitet og reliabilitet (som oppgaven kommer til senere). Dataen som legger grunnlaget for analysen og det empiriske kapittelet er sekundærdata. Grunnen til dette er først og fremst at dataen som blir brukt ikke kom til og er ikke direkte rettet mot å skulle svare på problemstillingen i denne oppgaven. Dataen er tiltenkt å skulle besvare høringsforslaget som ligger til grunn, og er derfor hentet inn som et resultat av dette, men er utover dette ubearbeidet av andre (Blaikie & Priest, 2019).

Som følge av analysen er det etablert åtte kategorier som er basert på et større helhetsinntrykk av hele datamateriale. Videre er kategoriene igjen fordelt inn i to overordnede perspektiver som går på Norge-verden og Individ-stat, og som sees i sammenheng av for- og imot argumenter for høringsforslaget. Igjennom tabellen nedenfor er de åtte hovedkategoriene satt opp, hvor kategoriens viktighet og stikkords kjennetegn også er inkludert. Bakgrunnen for en slik illustrasjon er for at leseren skal få et innblikk i hvordan forskeren har tenkt under dataanalysen. I tillegg er det også to kategorier som ikke har én tilhørighet innenfor perspektivene, da disse blir forstått som for komplekse til å skulle kunne høre til kun et av

perspektivene. Alle kategoriene har også fått tilegnet egne nummere som ble brukt for en forenkling i selve analyseprosessen.

Tabell 1 - Kategorisering av datamateriale

Kategori	Viktighet	Kjennetegn for kategorien
Behov for oppdatering av loven (1)	Oppdatering av loven, igjennom debatt som sikrer støtte og riktige metoder	Metoder, åpenhet, demokrati, debatt, trusselbilde
Selvbestemmelse & Ytringsfrihet (2)	Påpekes at det er viktige positive effekter ovenfor individet igjennom forslaget	Makt, preventiv effekt, frihet, selvbestemmelse, ytringsfrihet
Mellomstatlig samarbeid (3)	Viktigheten av at Norges posisjon i verden er avhengig av hvem vi kan samarbeide med	Samarbeid, utveksling, informasjon, internasjonalt, avhengighet,
E-tjenestens virke (4)	E-tjenesten er en del av de hemmelige tjenestene, det finnes grenser for hvor åpne de kan være	Ansatte, metoder, åpenhet, hemmelig, formål,
Selvbestemmelse og Nedkjølingseffekten (5)	Påpeker de negative sidene ovenfor individet som følge av høringsforslaget	Frihet, makt, bestemmelse, meningsdannelse, demokrati, overvåkning Ytringsfrihet, kildevern, pressefrihet, fjerde statsmakt, overvåkning
Rettsikkerhet (uskyldighetspresumet) (6)	Å nærmest bli mistenkelig gjort uten at det er noe å bli anklaget for, skal ikke være prosessen vi går	Uskyldighet, sannsynlighet, etterretningsmessig gevinst, informasjon
Personvern (7)	Påpekes som en essensiell del av individets liv, privatlivets fred	Grunnloven, EMK, privatliv, privat sfære, demokrati, overvåkning

Maktfordeling (8)	Tredelt maktfordeling for å sikre at demokratiet består, ved at det er kontrollering av E-tjenesten for å unngår overtredelser av loven	Kontroll, autorisasjon, domstol, begjæring, EOS-utvalget, informasjon
Tid og omfang (9)	For å sikre at forslaget ikke blir en forhastet beslutning, er det viktig at nok tid blir gitt for å forstå hele bildet, spesielt ved en slik kompleksitet	Kompleksitet, høringsfrist, begrenset, god forståelse, demokratisk prosess, omfang
Formålsutglidning (10)	At ikke loven skal bli brukt til annet enn hva den er tiltenkt, er essensielt for at E-tjenesten skal ha støtte og tiltro i befolkningen	Legitimitet, begrensnig, frykt, samarbeid, utglidning, straffeloven, unntak, tillit, støtte

Utvælgelse av sitater

På bakgrunn av analysen er det enkelte sitater som reflektere kategoriene på en beskrivende måte. De sitatene som er valgt er valgt på bakgrunn av tyngden som det gitte sitatet gir, så vel som argumentasjonsgrunnlaget. De vil bli brukt i kapittel 4 som utgangspunkter i empirien. Til tross for at ikke alle respondenter er representert igjennom de ulike sitatene, må ikke det forstås som at de ikke har bidratt til empirien. Det er lagt ved et vedlegg som dokumenterer hvordan hver og en av høringsssvarene som utgjøre datagrunnlaget, har kommentert de forskjellige kategoriene (Se vedlegg 1).

3.3 Relabilitet og validitet

3.3.1 Reliabilitet

Reliabiliteten til forskningen vil tilsi påliteligheten og troverdigheten for studiet og prosessen rundt. Det er en spørsmål om hvorvidt prosessen og valgene en beskriver og tar i forskningen, vil kunne gjøre at andre skal kunne komme frem til det samme resultatet på bakgrunn av samme valg (Jacobsen, 2015).

På bakgrunn av min personlige interesse for feltet kan i sammenheng med reliabilitet, da mine forutantagelser har en sjanse for å påvirke mine tolkninger, og da også resultatet. Hvis noen andre skulle gjennomført det samme studiet som meg, ville de da kanskje ikke kommet frem til samme konklusjon. Grunne kunne vært fordi de ikke hadde de samme antagelsene som meg, når de gjennomført analysen. Eller om de rett og slett ikke hadde samme kunnskapen om temaet og på bakgrunn av dette ikke greide å forstå hva dataene egentlig prøvde å formidle.

Feilen som kan oppstå er ofte tilfeldig, da de empiriske vurderingene som blir gjort, kan lede til ikke-systematiske feil. Å etterstrebe en høy grad av reliabilitet vil bli sett i sammenheng med uavhengige og ulike målinger som skal undersøke det samme fenomenet, for så å skulle kunne komme frem til tilnærmet samme resultat. Å etterstrebe en stor grad av sammenheng, så vel som å skulle kunne sørge for at muligheten for gjentakelse av likende studier er viktige for reliabiliteten (Babbie, 2010).

Utfordringer når det kommer til reliabiliteten i denne oppgaven har definitivt vært til stede, da min personlig interesse for konflikten mellom frihet, sikkerhet og overvåkning er stor. En interessant bemerkning rundt dette som jeg mener har normalisert mine forutantagelser er det faktum at jeg personlig var imot høringsforslaget når jeg skulle begynne å se på det. Dette er selvsagt noe jeg har prøvd etter beste evne å ikke la påvirke min dømmekraft og tolkningsevne. Og ettersom datainnsamlingen og analysen startet, har oppfatningen av lovforslaget, dets resoneringer og argumenter heller blitt møtt med forståelse, enn kritikk. Så på bakgrunn av det har min forståelse av tematikken, den faktiske utfordringen og ikke minst intensjonen fra forsvarsdepartementet sin side.

3.3.2 Validitet

Igjennom validitet prøver man først og fremst å formidle oppgaven gyldighet. Gyldigheten går på og tar for seg om hvorvidt oppgaven måler det man faktisk ønsker å måle (Jacobsen, 2015) Oppgavens validitet vil derfor være et resultat av flere faktorer som argumentasjon og vurdering av dataene opp mot problemstillingen, i forhold til i hvilken grad dataene faktisk svarer på problemet. Forskningsspørsmålene vil også være viktige for å kunne si noe om oppgavens validitet da deres evne til bidra med å belyse problemstillingen, også er en del av validiteten (Babbie, 2010).

Det vil være et spørsmål om hvorvidt det er en sammenheng mellom mine operasjonaliserte begrepet og de teoretiske begrepene. Om det skulle være dårlig sammenheng mellom disse to vil det fort være et målefeil som er et resultat av en systemisk feil. Den systemiske feilen er da et resultat av at jeg egentlig ikke har grunnlag i datamaterialet, for de konklusjonene jeg kommer med. Hva jeg da faktisk ser etter i datamaterialet er ikke der, siden jeg har allerede gjort feilen når jeg definerte hva jeg skulle se etter (Babbie, 2010).

I denne oppgaven blir denne prosessen blant annet reflektert igjennom forskningsdesignet, så vel som den dynamiske prosessen rundt formuleringen av problemstillingen og forskningsspørsmålene. Mine antagelser og formålet med oppgaven har forandret seg og blitt justert ettersom oppgaven har blitt til. Eksempelvis var noe av utgangspunktet for denne oppgaven en hypotese om at terrorisme er det beste argumentet for en stat, når staten ønsker å øke sikkerhetstiltakene i landet. Noe som for det første er en veldig vid og vag formulering, og som også ikke vil være mulig å kunne besvare på en god måte igjennom det datamateriale oppgaven bruker. Så vel som at å basere denne hypotese kun på disse dataene ikke ville gitt oppgaven spesielt god reliabilitet, hvis jeg skulle ønske å generalisere denne antagelsen videre.

3.4 Oppgavens styrker og svakheter

Igjennom forskningen gjennomfører man flere metodiske valg som påvirker oppgaven, på bakgrunn av dette er det viktig at når man gjør valg at man først og fremst begrunne de, så vel som forklarer valgene i seg selv. Valgene vil videre påvirke hvordan oppgaven kan brukes og må forståes, slik at oppgaven nytte og forskningsmessige verdi kommer tydelig frem.

Igjennom bruken av kvalitative data og forskningsmetode, sier det seg selv at forskeren spiller en sentral rolle både når det kommer til utvelgelse av data, og analysen av den. Som nevnt tidligere i metodekapittelet er det viktig å påpeke at det er vanskelig å starte et forskningsarbeid med helt nøytrale antagelser. Som man som forsker må være klar over når man studerer, slik at en så langt som det lar seg gjøre, ikke går ut over forskningen (Jacobsen, 2015).

En av utfordringene til oppgaven, er det faktum at datamaterialet som blir brukt ikke er laget for å spesifikt skulle svare på oppgavens problemstilling. Det er sekundærkilder som blir brukt, og utgangspunktet for selve materialet er ikke direkte tiltenkt til å skulle svare på problemstillingen i denne oppgaven. Samtidig så er høringsvarene og selve høringsforslaget den beste kilden til data i denne sammenheng. Noe som betyr at prosessen vil være bestående av tolkning og viderefremføring av dataene. Men all den tid tolkning av dataene er involvert, kan det være feilvurderinger eller feiltolkninger som har skjedd fra forskerens side. Det kan være flere fallgruver som et resultat av tolknings og tilpasningsprosessen. Eksempelvis ved at man leter etter påstander som ikke er der, eller at man rett og slett legger mye i tolkningen for å kunne dra ønskede konklusjoner. Å være klar over det er en ting, med å motvirke det er en annen ting. Derfor er det viktig å skulle ha noen klare retningslinjer å holde seg innenfor, da eksempelvis igjennom et satt analyseverktøy, slik at leseren får et innblikk i analyseprosessen som har skjedd (Babbie, 2010).

Videre er det også en utfordring når det kommer til det predisponerte som forskeren har blitt utsatt for, og de foruttagelsene som han da måtte inneha. Disse kan i større eller mindre grad påvirke hvordan analyseprosessen foregår, så vel som hvordan oppgaven blir formulert. Paradoksalt nok kan dette fort være mest gjellende i oppgaver som er av interesse for forskeren, og som kan stå forskeren nært. Noe som også er positivt i den forstand at forskeren da bryr seg om studiet, og ønsker å gjøre en god jobb. Her kommer viktigheten av et solid metodisk rammeverk for å skulle holde forskeren i «sjakk» og forhindre at man gjør udokumenterte valg, som fort kan gå utover forskningens reliabilitet og validitet (Babbie, 2010).

Dette er å ansees som de største svakhetene i oppgaven, men samtidig er det også styrker i oppgaven. På bakgrunn av valgt datamateriale som tar utgangspunkt i offentlige høringsnotater, så er dette først og fremst data som er tilgjengelig for alle. Styrken er da blant annet at det er lett tilgjengelig, og er ikke et resultat av intervjuer hvor jeg som forsker kan

påvirke selve innholdet. Samtidig som at de spesifikke utvalget som ekskluderer privatpersoner fra datagrunnlaget, vil ha høy grad av troverdighet og ha gode muligheter for å kunne styrke validiteten og reliabiliteten (Bowen, 2009).

På bakgrunn av at dette er et kvalitativt dokumentanalyse er det også en fleksibilitet som ligger i denne metoden. Om man skulle oppdage underveis at deler av analysen enten har blitt gjort feil eller er mangelfull, er det vesentlig enklere å kunne gå tilbake å justere dette. Eksempelvis vil det vesentlig mer tidkrevende og utfordrende å skulle gjennomføre undersøkelser på nytt, så vel som at man kan risikere å ikke gjennomføre på samme måten om igjen. Istedenfor å kanskje måtte gjøre hele analysen om igjen, kan det hende at det holder å «bare» omkategorisere deler av analysen, istedenfor å måtte gjøre alt på nytt (Babbie, 2010).

Sett i lys av studiets formål og intensjon er det viktig å ikke være overambisiøs for hva studiet kan bidra med, så sant som å ikke undergrave hva man faktisk kommer frem til. Og på bakgrunn av debatten som oppgaven prøver å belyse er det viktig og erkjenne at det kan være utfordrende å rettferdiggjøre helheten til prosessen. Igjennom den empirisk presentasjonen vil det være flere temaer som ikke blir belyst like mye, så vel som flere høringssvar som ikke blir brukt. (Teoretisk kan det være utfordringer rundt det å få bruk for all teorien, noe som er en svakhet, annen konkret svakhet vil være å muligens ikke sile ut høringssvarene som ikke er relevante, men de kan bli mye arbeid da relevanthetskriterier også må utarbeides da, så vel som at «utvelgelsen» av sitater ikke har noen direkte forankring utover inntrykket og helhetsbildet, kanskje det kan sees i sammenheng med aktøren som har svart, dog dette vil også være en subjektiv vurdering).

3.5 Til ettertanke om alternative valg

Skulle oppgaven vært gjort om igjen på en annen måte, tror jeg først og fremst det ville vært interessant å brukt en trianguleringsmetode igjennom både dokumentanalyse og intervjuer. Utgangspunktet for utviklingen av intervjuguiden ville vært basert på dokumentanalysen, for å kunne gå mer i dybden av tematikken. Så vel som at intervjuene ville kunnet lagt til rette for at man tilegnet seg primærdata, som var spesifikt innhentet for akkurat denne tematikken.

Videre ville det nødvendigvis også da vært større reduksjon av hvilke aktører som ble brukt i både dokumentanalysen og hvilke aktører som skulle blitt intervjuet. Resultatet av dette ville kanskje kunnet ført til en enda mer innsnevring av problemstillingen og forskningsspørsmålene, som igjen ville gitt en annerledes diskusjon og konklusjon.

I slutteprosessen av denne oppgaven har det også vært en debatt på stortinget i forbindelse med voteringen over det foreslåtte lovforslaget til ny lov om etterretningstjenesten, så vel som en behandling i fagkomiteen. Hadde jeg skullet skrevet denne oppgaven med liknende problemstilling neste år, ville det vært interessant å supplert med datamateriale fra behandlingen som skjer på stortinget.

4. Empiri

I dette kapitlet vil hovedfunnene av dokumentanalysen bli presentert. Til å starte med vil funn som ikke passer under noen av aspektene og verdiene, bli presentert. Disse må forstås ved at de er med på å påvirke helheten av lovforslaget, samt de underliggende kategoriene på forskjellige måter. Dernest vil aspektet som går på Norge vs. Verden bli presentert, med underliggende verdier/kategorier. Til sist vil det som går på Individ vs. Stat bli presentert, med de underliggende verdiene/kategoriene som følger der.

Innledningsvis er det interessant å bemerke seg den debatten som har skjedd i mediene i etterkant av at høringsfristen gikk ut. Så vel som tydelige hvordan de forskjellige respondentene tolker og forstår høringsforslaget. Det mest pressende punktet jeg vil kommentere går på formalitetene på hvordan forsvarsdepartementet og respondentene oppfatter og forstår noe så simpelt som hva «grenseoverskridende» defineres som. Hvor forsvarsdepartementet på sin side virker som å peke på at dette er en simpel distinksjon mellom eksempelvis norsk kommunikasjon igjennom fiberkablene. På den andre siden har man da ganske mange respondenter som reagerer på denne simple distinksjonen, da de mener det nærmest er umulig å skille mellom dette på grunn av hvordan kablene ligger og geografien til Norge er. Så vel som at de peker på at å sette et skille på denne måten er uhensiktsmessig, da det ikke gjør sorteringen av innland-til-innland kommunikasjon og utland-til-innland eller innland-til-utland kommunikasjon noe enklere.

Kort oppsummert kan det nesten virke som at på flere viktige punkter så foreligger det to forskjellige høringsforslag, og ikke minst at det nesten eksisterer to parallelle virkelighetsoppfatninger som er relativt forskjellige. Dette gjør ikke debatten noe enklere å få en avklaring i for den som ikke har datateknisk kompetanse eller ønsker å gjøre seg opp en mening om sin holdning til forslaget. Noe som ikke bare er uheldig, men som jeg vil påstå er nærmest farlig i en slik offentlig debatt, spesielt når det er et såpass viktig tema og lovforslag som debatteres.

På bakgrunn av analysen av empirien vil det faktisk være slik at i de aller fleste tilfeller kan perspektivene sees synonymt med om hvorvidt man er for eller imot lovforslaget. De aller fleste argumentene og kommentarene som tar for seg Norge og verden på et internasjonalt

nivå, taler i de fleste tilfeller som et argument for at forslaget skal bli vedtatt. Tilsvarende er det også en sterk sammenheng mellom individ og stats perspektivet, når det kommer til argumenter og påstander som taler imot forslaget. På denne måten vil det altså i presentasjonen av empirien bli konkretisert når dette *ikke* er tilfellet. I dette tilfelle som i mange andre tilfeller av offentlige høringer, debatter og i livet generelt, så er det en kjensgjerning at det skal mer til for å engasjere seg i saker en ikke brenner for, samt ikke føler går utover en. Så på bakgrunn av det er frivillig å uttale seg i høringsrunder, så er foredlingen mellom de som støtter og de som ikke støtte forslaget, skjevt fordelt (Regjeringen, 2019, s. 113). Noe som ikke vil være unaturlig, tatt i betraktning at selve høringsforslaget må ansees som et argument *for* forslaget.

4.1 Underliggende påvirkninger, uten én fast tilhørighet

Som nevnt i innledningen vil det empiriske kapittelet starte med en å presentere to/tre viktige elementer som verken burde eller kan kategoriseres i en enkel bås. Disse elementene går igjen som viktige tematikker igjennom nærmeste samtlige av høringsvarene på en eller annen måte. På bakgrunn av dette ville det vært utenkelig å la vær å presentere de, spesielt når de også er påvirkende faktorer til de verdiene som er satt i oppgavens ryggmarg. Og kan derfor ikke kategoriseres på samme måte som andre verdiene.

4.1.1 Tid og omfang

«Den masseovervåkning som lovforslaget legger opp til er noe nytt i det norske samfunn. Advokatforeningen mener at det er rigid og uforsvarlig av departementet å sende ut et så omfattende og inngripende lovforslag, med så store konsekvenser for personvern og rettsikkerhet for hele det norske folk, med så kort høringsfrist.»

(Advokatforeningen, 2019a, s. 11)

Et punkt som flere av respondentene påpeker går blant annet på dette punktet med tid. Først og fremst så er høringsforslaget på om lag 400 sider, og klassifiseres av nærmeste samtlige som en meget komplisert tekst og forslag å sette seg inn i. Høringsfristen for forslaget ble satt

til tre måneder etter at forslaget ble sendt ut på høring den 12. november 2018, altså frem til den 12. februar. Her kom altså jul og nyttår midt inne i tidsfristen som kortet ned tiden man hadde til rådighet ytterligere. På bakgrunn av dette valgte NIM (Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter) å be om at Forsvarsdepartementet forlenget fristen til høringsforslaget. I første omgang på lik linje med hvordan fristen ble utsatt i forbindelse med forslag om ny straffeprosesslov, hvor fristen ble forlenget til seks måneder. Samtidig ba de også om at et minstekrav på to uker ble kompensert for, da juleferien ville forkorte ned høringstiden med den lengde (Advokatforeningen, 2019a, s. 2). Ingen av disse forespørslene ble møtt av departementet, noe flere av respondentene stiller seg spørrende til.

Utfordringene som trekkes frem i sammenheng mellom tid, omfang og kompleksitet går på at flere av høringsinstansene har sett seg nødt til å velge bort samt prioritere hvilke deler av lovforslaget de skal kommentere. Dette går igjen i flere av svarene, der eksempelvis Datatilsynet problematiserer dette på følgende måte: *«Et uklart lovforslag, en altfor kort høringsfrist og det vi opplever som en generell bagatellisering av konsekvensene av forslaget fra departementets side, gjør at det sannsynligvis vil bli vanskelig å oppnå den samfunnsdebatten som dette forslaget trenger.»* (Datatilsynet, 2019, s. 4). Dette har også ført til at noen av svarene bærer preg av at det ikke kommenterer eller har mulighet til å diskutere forslaget på en måte de skulle ønske for å kunne kaste lys over alle utfordringene som ligger i forslaget. Noe som også blir kommentert ved at man tidlig går frem og sier at svaret som er blitt gitt, ikke er levert og utfyllt på den måten de skulle ønske. Som igjen ikke må tolkes dit hen at det man har valgt å prioritert vekk, ikke har viktige utfordringer ved seg.

Det påpekes også at lovforslagets omfang sett i lys at tiden man har fått til rådighet skal kunne svekke troverdigheten og muligheten for en viktig samfunnsdebatt som ligger til grunn. Slik mange av respondentene opplever lovforslaget rundt tilrettelagt innhentning, er det nettopp aspekter rundt åpenhet, troverdighet og tillit som skal være grunnmuren som forslaget bygges på. Uten tid nok og uten nok debatt rundt selve forslaget, menes det at selve hjørnesteinen for tillit til E-tjenesten står på vaklende grunn. Flere respondenter mener nettopp på grunn av metodene som foreslåes i forslaget, at det er essensielt å skulle få en bred nok debatt rundt forslaget. Ikke nødvendigvis bare fra større grupperinger som interessegrupper, offentlig forvaltning og forskjellige myndigheter, men også fra befolkningen selv slik at de er innforstått med omfanget og de mulig inngrepene som forslaget legger opp til.

«At NIMs kommentarer ikke kan forstås uttømmende, henger også sammen med at NIM synes det er vanskelig å overskue hva forslaget innebærer – både rettslig og faktisk – og slik overskue hvor stort inngrep forslaget reelt kan innebære i relevante menneskerettigheter som retten til privatliv, personvernet og ytringsfriheten, herunder kildevernet.»(Norges institusjon for menneskerettigheter, 2019, s. 1)

Gjævt over kan kommentaren fra NIM sies å representere det inntrykket en stor majoritet av respondentene formidler igjennom sine tilsvare. Høringsforslaget er for det første et meget komplisert stykke arbeid, som både i ordlyd og lovmessigheter gjør prosessen i å skulle vurdere det til en stor utfordring. Ikke nok med at det er en kompleksitet ovenfor de faktiske virkemåtene som foreslåes, men også i form av å skulle kunne vurdere dets videre konsekvenser. At debatten rundt forslaget blir påvirket av dette er helt klart, og som NIM også kommenterer, så begrenses også deres respons noe på bakgrunn av dette. Det er vanskelig å forstå den fulle og hele betydningen av forslaget, så derfor vil det også være vanskelig å kunne vurdere det. Noe som igjen vil kunne forkorte og begrense debatten som skjer i forbindelse med forslaget. Da man rett og slett ikke har god nok forståelse av hva som ligger i forslaget, og den mulige konsekvensvurderingen vil da også følge samme mønster.

4.1.2 Formålsutglidning

Punktet som går på formålsutglidning er ikke direkte kompatibelt med det analytiske verktøyet da det ikke passer inn i begge perspektivene. Samtidig vil formålsutglidningen også være en såpass stor og overhengende faktor som kan påvirke de andre verdiene som vil bli presentert videre i empirien. Så på denne måten kan den ikke puttes inn i en kategori som resten av kategoriene. Med dette sagt er formålsutglidningen kanskje et av de mer betente temaene som ligger i høringsforslaget, så å ikke inkludere debatten rundt det ville vært utenkelig.

I hovedsak kan argumentene rundt formålsutglidningen summeres opp i to forskjellige leirer, hvor den ene peker på at dataen som vil bli hentet inn og lagret for en lengre periode burde

deles med andre myndigheter. Argumentet går blant annet på at det er straffbart å unnlate å informere om mulig lovbrudd, hvis man sitter på informasjon som kan direkte motvirke lovbruddet. Dette kommer klart frem i blant annet straffeloven paragraf 196, som tar for seg plikten til å avverge et straffbart forhold (Straffeloven, § 196). I den sammenheng blir det i lovforslaget foreslått et unntak for informasjonen som E-tjenesten sine operatører skal kunne komme over, slik at operatørene ikke skal kunne straffefølges. Dette eksemplifiseres og problematiseres ytterligere når det er snakk om handlinger som skjer mot barn, som er ekstra utsatte og derved er i særstilling når det kommer til å skulle forsvare de. Noe som ikke bare er en utfordring når det kommer til å skulle beskytte barn, men også med tanke på andre mulig lovbrudd som også kunne blitt avverget med dataen som blir samlet inn. Så det å skulle ha et forbud mot dette, som høringsforslaget legger opp til er noe flere av respondentene motsetter seg.

«Etter Politidirektoratets vurdering er det betenkelig at Etterretningstjenesten slik lovforslaget er utformet i så liten grad vil bidra til politiets og påtalemyndighetens oppdragsløsning av betydning for samfunnets sikkerhet.»
(Politidirektoratet, 2019, s. 2)

På den andre siden av utfordringen har man respondentene som se utfordringer i hvordan loven og forbudet er utformet. Blant annet at det er foreslått og vurdert at det skal foreligge et totalforbud mot deling av overskuddsinformasjon angående informasjon som forekommer som følger av tilrettelagt innhentning. Noe som på så måte fremstår som positivt ikke bare for å skulle forhindre formålsutglidningen, men også for å styrke befolkningens tillit til E-tjenesten. Utfordringen rundt straffelovens paragraf 196 dukker her opp igjen, hvor man samtidig som et totalforbud også vil gi Sjefen for E-tjenesten muligheten til å kunne foreta en skjønnsmessig vurdering, på om hvorvidt overskuddsinformasjonen vil kunne resultere i en direkte avverging av det potensielle lovbruddet som kan skje. Så lenge det mulige lovbruddet faller inn under straffelovens kapittel 17 eller 18 (om anslag mot nasjonens selvstendighet og sikkerhet og grunnleggende nasjonale interesser, samt terrorhandlinger og terrorrelatert handlinger (Straffeloven, §§ 111 - 146)) (Forsvarsdepartementet, 2018, s. 268-265). Det er blant annet i den skjønnsmessige vurderingen og unntaket man flere respondenter er redd for at unntak skal kunne bli kultur eller regle, etter som lovforslaget trer i kraft og begynner å bli brukt i praksis.

Oppsummert kan man altså se at formålsutglidningen byr på flere problemer, noe av kjernen ligger i hvilke avgrensninger og rollefordeling som ligger mellom E-tjenesten og Politiet + PST. Politiet og PST er påtalemyndigheter og har derfor en helt annen rolle enn hva E-tjenesten har når det kommer til å skulle vurdere slik informasjon. Så vel som at man også har lover deriblant straffelovens § 196, 226 og 287 (plikten til å opplyse om uriktig dom eller tiltale og plikten til å hjelpe ved fare for liv (Straffeloven, § 196, 226, 287)). Så vel som frykten for formålsutglidning til andre tjenester, som kan utfordrer blant annet rettssikkerheten i form av uskyldspresumsjonen. Som igjen kan skade troverdigheten som E-tjenesten og de hemmelige tjenestene for øvrig, avhenger av i vårt demokratiske system.

4.2 Norge og verden (argumenter for lovforslaget)

Aspektet som går på Norge og verden. Lovforslaget reflekterer først og fremst arbeidsområdet og formålet som E-tjenesten har, nemlig beskyttelsen av Norge mot ytre fiender, samt å bruke deres metoder til samle inn kritisk informasjon som igjen skal være på å utforme utenriks- og sikkerhetspolitikk (Etterretningstjenesteloven). På bakgrunn av dette har de derfor verden som arbeidsområdet, og derfor kalles perspektivet for Norge og verden. Samtidig er det også en annen viktig dimensjon som ligger i dette aspektet, nemlig at utfordringen som ligger i hva lovforslaget prøver å håndtere, er en sammensatt utfordring. Et wicked problem som ikke løses ved hjelp av en enkel løsning, og som også strekker seg over flere nivåer, hvor dette aspektet ser på det internasjonale og globale nivået, hvor Norge som nasjon samhandler med resten av verden.

På bakgrunn av dataanalysen er det grunnlag for å nærmest kunne sette et likhetstegn mellom perspektivet, og at man støtter høringsforslaget. Det er ikke slik at i en respondents svar vil det kun være argumenter for eller imot, men samtidig er det som regel en overvekt av argumenter og kommentarer som taler en av veiene.

4.2.1 Behov for oppdatering av loven

Et viktig element i denne debatten og i nærmest samtlige av høringssvarene så påpeker respondentene at man støtte fullt ut arbeidet med få frem en ny, oppdatert og revidert etterretningslov. Loven som etterretningstjenesten arbeider ut i fra i fra i dag kan dateres

tilbake til 1998 og som det påpekes både i høringsforslaget så vel som i mange av svarene, er det skjedd en voldsom omveltning så vel som utvikling i verden siden den gang. Ikke bare finnes det i dag mange typer teknologi som ikke eksisterte den gang. Det er også slik at landegrensene er mer visket ut enn hva de var for over 22 år siden, alle fiender har ikke en fastsatt nasjonalitet i dag. Samfunnssammensettingene er også forandret stort siden forrige lov kom, så på bakgrunn av dette er de aller fleste av respondentene positive til arbeidet og prosessen som skjer.

«Digitaliseringen av samfunnet er kanskje den største og mest målbare samfunnsendringen i moderne tid. I en stadig mer globalisert verden har vi også vært vitne til en økning i grenseoverskridende trusler.»

(Forsvarsdepartementet, 2018, s. 93)

«Kommunikasjonsstrukturen ser annerledes ut i dag enn i 1998, ettersom majoriteten av datatrafikk i dag går via fiberoptiske kabler og ikke i luftgrensesnittet, det er opprettet nye kommunikasjonsplattformer, og det har funnet sted en gjennomgripende digitalisering av vårt samfunn. Dette har medført at det genereres, lagres og prosesseres enorme mengder data.»

(Forsvarsdepartementet, 2018, s. 118)

Behovet for en ny og oppdatert etterretningslov kan og må sees igjennom flere forskjellige punkter, men kanskje de to viktigste punktene går på hvordan utviklingen av samfunnet har vært siden forrige lov. Samt utviklingen av nye fiender og nye trusler, og hvordan disse opererer. I kombinasjon med at Norge i dag er et av de meste digitaliserte samfunn i verden, er det nødvendig at vi har mekanismer som jobber med å forsvare dette. Uten det nye lovverket gir man ikke E-tjenesten en reell mulighet til å kunne forsvare verdiene og de norske interessene. Kanalene som blir brukt av potensielle fiender er igjennom fiberoptiske kabler, truslene som blir formidlet kommer også igjennom disse kablene. Så logisk nok må man kunne innhente etterretning igjennom disse kablene for å vite om de, så vel som å faktisk kunne gjøre noe med de.

Forsvaret av Norge er den viktigste oppgaven forsvaret har, og viktigheten av at de har de midlene og metodene som trengs, tilgjengelig for å kunne utføre denne oppgaven kan ikke

presiseres nok. Igjennom forsvarrets risikovurderinger som hver år blir utarbeidet av E-tjenesten, får vi som sivilbefolkning et innblikk i hvilke trusler som forsvaret mener er mest truende for øyeblikket og fremover i tid. Viktigheten av å kunne begrense, motvirke og aksjonere proaktivt fremfor reaktivt, vil ikke bare ha betydning for økonomisk eller materielle tap, men også muligens menneskelige tap. Men det vil også være med på å sende en beskjed til potensielle fiender og trusler, men også fremme et budskap til befolkningen som går på at Norge er et trygt sted å være. Det at E-tjenesten og forsvarsdepartementet er åpne om metodene, behov og deres kapasiteter ser man som utelukkende positivt. NIM sier blant annet følgende om utgangspunktet for høringsforslaget: *«Dette åpner også opp for større grad av offentlig debatt rundt E-tjenestens metodebruk, en debatt som har demokratisk verdi.»* (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2019, s. 3).

Det er ikke bare viktig med åpenheten for å skulle fremme demokratiske verdier slik at man får en debatt om verdiene og om de praktiske hensynene som må tas. Men det er også viktig for at man skal kunne drive kontroll med tjeneste, og skal kunne drive ettersyn med E-tjenesten. Til tross for at de hemmelige tjenestene kalles hemmelig av en god grunn, så er det fortsatt slik at tjenestene eksisterer i et demokratisk samfunn, og maktfordelingen som oppgaven skal komme tilbake til senere, er viktig her. En rekke dommere som i kraft av sitt embete har kommentert dette: *«En uttømmende katalog over metodebruk og formål med tjenesten gir videre en mulighet for reell demokratisk kontroll av tjenesten.»* (Julrud et al., 2019, s. 1)²

4.2.2 Selvbestemmelse og ytringsfrihet

Som tidligere nevnt går verdien i all hovedsak ut på at man skal kunne ha muligheten til å ta egne valg, uten å bli påvirket på verken en positiv eller negativ måte. Respondentene som tar opp denne verdien, ser viktigheten av at Norge som nasjon evner og individer i landet, skal ha muligheten til å ta selvstendige beslutninger. I flere av svarene går denne utfordringen blant annet ut på det generelle faktumet som er at man må ha lover som holder seg oppdatert med samfunnsutviklingen.

---

² Høringsuttalelse sendt inn i kraft av deres embeter som tingrett og lagmansrettsdommere

«Etter hvert som borgernes liv og kommunikasjon i stadig større grad foregår på den digitale arena, forandres også forutsetningene for myndighetenes arbeid med ivaretagelse av samfunnssikkerheten.»

(International Commission of Jurists Norge - studentnettverk Bergen, 2019, s. 1)

Inntrykket av kommentarene går på at ved å sikre at man har lover som er oppdaterte, vil man kunne sikre at både individet og nasjonen skal kunne ha en god form for selvbestemmelse. Verdien kan ikke sies å være noe som vektlegges i den største grad igjennom de forskjellige svarene, de som kommenterer dette påpeker dens viktighet, men vektlegger ikke dens betydning i spesielt stor grad utover dette. Det skal ikke tolkes dit hen at verdien ikke er viktig i dette perspektivet, men heller at dens tyngde og prioritering ikke kommer spesielt tydelig frem blant de som har hatt kommentarer som går på dette punktet.

Nedkjølingseffekten sett i dette perspektivet er heller ikke en verdi som det blir lagt stor tyngde på, i all hovedsak ser det heller ut som at verdien i dette perspektivet blir tatt opp og sett i sammenheng med selvbestemmelses verdien. Den blir heller kommentert igjennom en mer generell forståelse og betydning for perspektivet sin del, samt at den utelukkende alltid hvis den blir kommentert, blir kommentert i sammenheng med nedkjølingseffekten sett igjennom det andre perspektivet som skal presenteres senere. At verdien sett igjennom det gitte perspektivet ikke blir kommentert tolkes ikke dit hen at det ikke er noe som ikke er viktig. Som blant annet selve høringsforslaget peker på, eksisterer det og er for øyeblikket flere utalandske etterretningstjenester, organisasjoner eller grupperinger som alt henter inne informasjon om norske borgere. Det faktumet kan for mange kanskje virke mer fjernt, så vel som distansert, sammenlignet med nedkjølingseffekten som man kommenterer i mye større grad på det individuelle nivået.

Det er også verdt å ta med et interessant punkt som blir nevnt i høringsforslaget som går på en positiv form at nedkjølingseffekten. Det påpekes at dette på ingen måte er formålet til forslaget, men at dette kan være en effekt som kan komme som et resultat av det. I så måte snakker man da om at personer som vanligvis ville ulovlige handlinger, eksempelvis igjennom rasistiske eller hatefulle ytringer som overskride ytringsfriheten. Dette kan da være å regnes som en preventive samfunnseffekt, dog til tross for at det ikke er en tiltenkt effekt.

4.2.3 Mellomstatlig samarbeid

«I mellomstatlig sammenheng kan etterretningsvirksomhet ha positive effekter. Kunnskap om hverandres egentlige kapasiteter og intensjoner kan ha en stabilitetsfremmende effekt, og kan motvirke overreaksjoner blant annet fordi man misforstår en aktørs intensjoner.»

(Forsvarsdepartementet, 2018, s. 23)

Igjennom perspektivet Norge og verden, ligger det en erkjennelse som går på omfanget av utfordringen som lovforslaget ønsker å kunne håndtere. Utfordringene som alle verdens land, og også Norge har å gjøre når det kommer til å forsvare landene sine mot ytre trusler, er ikke å finne på et enkelt nivå eller sted. Trusler mot landet sitt som kommer utenfra landets grenser er ikke nødvendigvis en annen stat eller et land, men det kan fort være en organisasjon som finnes i flere områder. Dette vil gjøre arbeidet med å beskytte seg selv til en større utfordring, spesielt med så mange aktører som eksisterer i dag, som igjen gjør at behovet for samarbeid er større en noen gang.

«Samtidig har det gjennom flere år vært en økende erkjennelse av behovet for mer internasjonalt etterretningssamarbeid for å møte aktuelle grenseoverskridende trusler, særlig gjelder dette land i det vestlige sikkerhetssamarbeidet. Nødvendigheten av å dele informasjon med partnere er økende. FNs sikkerhetsråd har flere ganger oppfordret til økt etterretningssamarbeid blant annet for å møte trusselen fra internasjonal terrorisme.» (Forsvarsdepartementet, 2018, s. 24)

Det å skulle ha oversikt over alle trusslene som skulle eksistere mot Norge kunne fort vært en uhensiktsmessig oppgave å skulle gi til E-tjenesten. På bakgrunn av dette vil det være helt nødvendig for Norge som land å samarbeid med andre land. Forslaget vil på den måten legge bedre til rette for at mellomstatlig samarbeid kan finne sted, da metodene og verktøyene som tjenesten trenger for å samarbeide, ligger i forslaget. En ting vil da være å ønske å samarbeide med andre, en annen ting er igjen det å være en ettertraktet partner å samarbeide med. Å kunne bidra på en god måte i samarbeidet, ved hjelp av god etterretningsinformasjon, er viktig i denne sammenheng. Norge er altså avhengig av å være en samarbeidspartner på det

internasjonale nivået, både ved at de må kunne ha metoder og midler for å være med på å bidra.

«Operativt samarbeid er en stadig viktigere forutsetning for at Etterretningstjenesten skal kunne ivareta sitt samfunnsoppdrag, og det er i Norges interesse å opprettholde sin status som en relevant og kompetent samarbeidspartner. Å opprettholde et nært etterretningssamarbeid krever imidlertid at tjenesten bevarer evnen til å bidra med både sivile og militære etterretninger som er relevante for våre samarbeidspartnere.»
(Forsvarsdepartementet, 2018, s. 204)

Mellomstatlig samarbeid er altså ikke bare noe som er i Norges interesse for at E-tjenesten skal kunne mota informasjon fra andre land, men er også nødvendig for at tjenesten skal kunne gjennomføre sin samfunnsoppgave. Å ikke skulle legge til rette for at tjenesten skal kunne bedrive etterretningsarbeid innenfor elektronisk kommunikasjon, vil på flere måte være negativt. Ikke bare reduserer det tjenesten evne til å gjøre sin oppgave, så vel som å kunne samarbeid med andre stater. Dette spesielt siden denne formen for kommunikasjon er og blir en mer og mer relevant kilde, noe som skal snakkes mer om senere. Men frykten for å ikke være ønsket som en samarbeidspartner av andre stater, er og blir et viktig argument for forslaget. Det utales følgende bekymring rundt akkurat dette: *«Dette vil i så fall innebære en svekkelse av tjenestens evne til å bidra til ivaretagelse av nasjonal sikkerhet»* (Forsvarsdepartementet, 2018, s. 204). Det er altså en avhengighet her, som må settes i sammenheng med ressursene som E-tjenesten har tilgjengelige, som i internasjonal sammenheng står i sammenheng med at Norge har «bare» 5,3 millioner innbyggere.

4.2.4 E-tjenestens virke

E-tjenesten er som kjent en del av de hemmelige tjenestene i landet, og i ordet hemmelige, så ligger det flere begrensninger. At deres oppgave er å bidra med etterretning som skal kunne forme vår politikk som går på å trygge landet, vil bety at den informasjonen tjenesten innehar er å regne som ganske kritisk. Skulle slik informasjon komme ut i offentligheten så vel som til våre fiender, ville det kunne hatt katastrofale følger for nasjonens sikkerhet.

«Utøvelsen av etterretningsvirksomhet er forbundet med hemmelighold, men også Etterretningstjenesten er avhengig av legitimitet og tillit, både på politisk nivå og ikke minst i befolkningen. En forutsetning for å holde hemmelig det som det er avgjørende å holde hemmelig, er derfor å vise åpenhet rundt det som det er mulig å være åpen om.» (Forsvarsdepartementet, 2018, s. 25)

Erkjennelsen av at det er en mildt sagt utfordrende avveining som skjer mellom behovet hemmelighold for å skulle kunne beskytte staten, og legitimiteten til tjenesten, så vel som tillitt fra befolkningen, er vanskelig. Igjennom høringsforslaget er E-tjenesten så åpne som de kan være når det kommer til å beskrive metoder, virkemidler og åpner ganske bredt opp om hvordan forslaget skal gjennomføres. Så vel som at de vurderer og debatterer utfordringene som ligger mellom behovet transparens og hemmeligholdene i nasjonens beste interesse. Dette kan enten være utfordringer når det går på at tjenesten skal være så effektiv og proaktiv for å skulle forhindre at norske verdier blir truet eller går tapt.

«Hensynet til å unngå formålsglidning taler sterkt for at man holder fast ved at overskuddsinformasjon fra tilrettelagt innhenting ikke kan deles, og at man derved innskrenker omfanget av mulige unntakshjemler i den grad det er mulig uten å bryte med trinn høyere rettsregler.» (Forsvarsdepartementet, 2018, s. 262)

I sammenheng med å skulle etter beste evne å forhindre formålsglidning, blir det i høringsforslaget lagt ned et forslag om et totalforbud mot deling av overskuddsinformasjon til eksempelvis politiet. På bakgrunn av at det kan og vil oppstå situasjoner hvor andre samfunnsaktører kan utøve politisk press for at andre også skal få tilgang til systemet. Viktigheten av at det skal vær klare avgrensninger innen innhentningen og bruk av informasjonen er viktig for at man skal kunne ha tiltro til systemet. Igjennom et ubetinget forbud vil man kunne sikre en større tillit og legitimitet til tjenesten, som er en absolutt nødvendighet. Det eneste som kan sees i sammenheng med et unntak i denne sammenheng er hvis det gjelder informasjon som skulle falle inn under straffelovens kapittel 17 og 18. Kapitlene tar for seg anslag mot nasjonens sikkerhet, selvstendighet, interesser og ikke minst terror, som i denne sammenheng ligger så nært opp mot E-tjenestens formål at deling innenfor disse feltene bør kunne deles.

Et viktig demokratisk prinsipp som også må etterfølges av E-tjenesten er prinsippet om at det til tross for behovet for hemmelighet, fortsatt må finnes en viss kontroll av tjenesten. Her ligger det dog mange utfordringer, deriblant går de på hvordan man skal kunne sikre at det er en faktisk kontroll av tjeneste og deres metoder. Samt at man fortsatt trenger en tjeneste som skal være effektiv og som skal kunne reagere når det er behov for en reaksjon, for å forhindre en videre eskalering. Dette er en utfordring som igjen speiler naturen av tjenestens formål og virkemåter, ved at det er en begrensning på hvor mye man kan få forhåndsgodkjent/kontrollert, før det går utover E-tjenestens evne til å gjennomføre sin samfunnsoppgave. Igjennom lovforslaget forslås det flere kontrollmekanismer som skal drive med kontroll av tjenesten, enten igjennom en forhåndsgodkjenning hos domstolen. Eller igjennom at man ønsker å styrke EOS-utvalgets kapasitet, slik at de har bedre mulighet til å drive med etterkontroll, så vel som en løpende kontroll.

«Rettsikkerhets- og legitimitetshensyn tilsier et krav om forhåndsgodkjennelse fra domstolene. Det ville virke mindre betryggende om Etterretningstjenesten som hovedregel selv skulle kunne beslutte bruk av metoden, eller om slik myndighet ble lagt til departementet eller en annen del av den utøvende makt.»

(Forsvarsdepartementet, 2018, s. 233)

Domstolkontrollen skal fungere som en forhåndskontroll om at det videre søket som E-tjenesten ønsker å gjennomføre er hensiktsmessig. Det skal foreligge en begjæring som skal klargjøre hvorfor det er nødvendig for tjenesten å skulle søke i informasjonen som ligger lagret, altså en tilrettelagt innhenting. På bakgrunn av begjæringen legges det opp til at det kan være en muntlig forhandling, hvor det også kan oppnevnes en advokat som skal tale saken til den begjæringen rettes mot. Det foreslås at man legger domstolen til Oslo tingrett for å blant annet unngå at man får en særkultur mellom E-tjenesten og særdomstolen. Disse tiltakene skal gjøre det reelt mulig at domstolen skal kunne drive en kontroll med tjenesten, slik at vurderingene tjenesten gjør ikke også bli godkjent av tjenesten. Som igjen er viktig når man eventuelt skal gjennomføre et inngrep i individers privatliv.

«Et sentralt formål med kontrollen er å kontrollere at tjenestens søk ikke strider med eller går lenger enn de betingelser som uttrykkelig fremgår av rettens kjennelse.»

(Forsvarsdepartementet, 2018, s. 257)

Igjennom forslaget skal også EOS-utvalget får en mer sentral rolle, ikke bare skal de styrkes igjennom større kapasitet og mer ressurser. Men de skal også tillegges en ytterligere rolle enn hva som er i dag, da de i hovedsak har en etterprøvende rolle. Den løpende kontroll skal sees som en slags forvaltningskontroll hvor EOS-tjenesten skal ved hjelp av sin tilgang til E-tjenesten sitt system, kunne se og vurdere løpende om godkjenningen som er blitt gitt følges. Kjennelsen som er blitt gitt av domstolen vil være begrenset innenfor visse områder og vil også være tidsbegrenset. På bakgrunn av dette skal EOS-tjenesten sikre igjennom den løpende kontrollen at E-tjenesten ikke går utover hva autorisasjonen tilsier. Videre skal deres mulighet til etterkontroll også styrkes, spesielt ved at deres budsjett, ressurser og kapasitet skal økes. Noe som igjen vil kunne gi en bedre mulighet for at en demokratisk kontroll av tjenestens metoder og virkemidler.

«Fra et arbeidstakerperspektiv er det svært positivt at E-tjenestens personell får et ekstra vern mot offentlig eksponering. For personellet som tar belastningen i å utføre oppdrag som innebærer personlig risiko er det en ekstra trygghet at lovforslaget legger opp til en bedre skjerming.» (Befalets Fellesorganisasjon, 2019, s. 2)

Lovforslaget gir også et ryddig og juridisk god grunnlag for beskyttelse av E-tjenesten sine operatører og ansatte. Oppgavene og metodene som E-tjenesten kan i enkelte situasjoner være ulovlige, med utgangspunkt i at handlingene er nødvendig for at tjenesten skal kunne etterleve og gjennomføre sine oppgaver på en så god måte som mulig. Det foreligger i forslaget et vedtak om straffefrihet for ansatte i tjenesten, som bli pålagt å gjennomføre slike handlinger. Dette er ikke bare positivt for de ansatte i tjenesten, men også for rekrutteringen til tjenesten, da negativ medieomtale vil kunne virke negativt på dette. «§11-5 Skjerming mot offentlig eksponering av ansatte" er derfor svært positivt for personellet og bør vedtas.» (Befalets Fellesorganisasjon, 2019, s. 2)

4.3 Individ og Stat (argumenter mot forslaget)

«A system of secret surveillance for the protection of national security may undermine or even destroy democracy under the cloak of defending it.» (Den Europeiske menneskerettighetsdomstolen, 29. Juni 2006, no. 54934/00, para. 106 referert i Datatilsynet, 2019, s. 2)

Perspektivet kan oppsummeres basert på det som ble presentert i kapittel 2, hvor denne delen av perspektivet tar for seg utfordringene som ligger i lovforslaget som går på individets forhold ovenfor staten. Som et individ har man visse rettigheter og plikter som er lovfestet, og det ligger flere forhold i høringsforslaget som utfordrer disse rettighetene. Igjennom perspektivet vil de ulike utfordringene som respondentene ser lovforslaget legger opp til, så vel som viktigheten av disse verdiene, og hvordan vektlegges i forslaget.

«Retten til privatliv er ingen ufravikelig rettighet. Staten er allikevel forpliktet til å la være å krenke denne rettigheten med mindre det er helt nødvendig for å ivareta andres menneskerettigheter eller mer generelt samfunnets sikkerhet, og inngrepet står i forhold til alvorligheten av skaden som skal forhindres.»
(Amnesty International Norge, 2019, s. 2)

Et annet konflikt område er nettopp mellom de individuelle og statlige nivået, hvor det er en forventning at staten skal beskytte og passe på individet. Samtidig som staten også må respektere rettighetene til individet, så vel som verdiene som styrer samfunnet. Utfordringene er mange og nødvendigheten for inngripende tiltak må alltid så i forhold til det en ønsker å forhindre. En vurdering som er vanskelig, og på den måtte stadig vil være område for konflikt og diskusjon.

På samme måte som at det foregående perspektivet nærmest kan settes er lik til at det er *for* lovforslaget, vil dette også være tilfelle i dette perspektivet. Den kommende presentasjonen av empiri er og må sees i sammenheng med et motargument, for hvorfor man ikke skal vedta forslaget.

4.3.1 Selvbestemmelse og nedkjølingseffekt

«Overvåking av privat kommunikasjon er altså ikke bare et spørsmål om personvern i snever forstand. Det er også et spørsmål om maktforholdet mellom innbygger og stat, og om vilkårene for utvikling av meninger og perspektiver som utfordrer det bestående i et demokrati.» (Datatilsynet, 2019, s. 1)

Verdien går i denne sammenhengen ut på individets rett til å være fri for både positiv eller negativ påvirkning, når det kommer som personer vil gjøre. Som tidligere presentert kan dette enten gå på påvirkning til å gjøre noe de vanligvis ikke ville gjort, eller påvirkning til å ikke gjøre noe de vanligvis ville gjort. Altså rettigheten til å skulle kunne ta en beslutning kun basert på deres egen vurderingsevne, og slippe det ytre presser som kanskje vil presse de i en annen retning. I sammenheng med lovforslaget er det flere respondenter som er kritiske til hva og hvordan lovforslaget vil påvirke individets rett til selvbestemmelse. I de fleste av høringssvarene fremstår det som at man er veldig skeptiske til hvordan de mulige konsekvensene har blitt vurdert.

Å være fri for overvåkning er en ting, men å ikke vite om man blir overvåket eller ikke er også en utfordring. Nedkjølingseffekten som mange av respondentene kommenterer må sees i sammenheng med eksempelet om de «panoptiske fengselet», slik det er presenter i kapittel 2. Denne verdien kan sies å være en av de meste diskuterte verdiene som blir nevnt av flest respondenter, ikke bare på bakgrunn av dens effekt på individet i samfunnet. Men også på bakgrunn av hva flere mener er en underdrivelse av dens mulige effekt i høringsforslaget, hvor man mener at effekten ikke blir diskutert og påpekt godt nok.

«Begrunnelsen for et sterkt kildevern er at vernet er en forutsetning for at mediene skal kunne utøve en av sine viktigste roller i et demokratisk samfunn, nemlig å bringe frem informasjon av allmenn interesse og å være en "offentlig vaktbikkje" overfor maktfaktorer i samfunnet.» (NRK, 2019, s. 3)

Verdien må altså i denne forstand bli sett i sammenheng med ytringsfriheten. At man ikke skal måtte begrense seg selv og sine meninger, i frykt for de reaksjoner som måtte komme som følger av dette. Men samtidig er det viktig å presisere at nedkjølingseffekten er noe eget,

som kommer tydelig frem i høringssvarene, spesielt da også denne effekten blir delt inn i flere underkategorier. Man kan snakke om nedkjølingseffekten i form av at kildevernet blant nyhets og redaksjonelle medier kan bli svekket, så vel som frykten og vegringen for å være en kilde eller varsle. Viktigheten av kildevernet mellom et redaksjonelt media og en kilde er en viktig tillitsrelasjon, og usikkerheten som forslaget legger frem, mener man utvilsomt har negative konsekvenser for relasjonen. Et individs behov for å kunne velge å være anonym når man varsler om forhold man mener burde komme frem i lyset, er en viktig grunnpilar i det åpne samfunnet vi ønsker å ha.

«Vi er bekymret for at forslaget vil medføre en nedkjølingseffekt som begrenser ytringsfriheten, den offentlige samtalen og individets selvutfoldelse.»

(Datatilsynet, 2019, s. 18)

Igjennom forskjellige forum, sosiale medier eller bare ytringer på generelt grunnlag menes det at høringsforslaget ville virke negativt på dette punktet, da man frykter at individer ikke kommer til å ytre sine meninger på bakgrunn av at man frykter den overhengende usikkerheten rundt om man blir overvåket eller ikke er til stede. Ikke bare er dette negativt når det kommer til ytringsfriheten som er viktig i et demokratisk samfunn, ved at enkeltindividers meninger skal kunne bli fremmet sine meninger om hvordan samfunnet bør være. Men også dette som går på meningsdannelse og retten til å skulle ytre sine meninger. *«Dette kan bidra til å svekke demokratiske uttrykk og prosesser i samfunnet, og svekke befolkningens tillit til myndighetene generelt.»* (Tekna, 2019, s. 4)

Tillit er også et viktig punkt når det kommer til yrker og tjenester som er avhengig av taushetsplikter, dette kan blant annet være lege og helsetjenester, advokattjenester, eller andre tjenester hvor det ligger en taushetsplikt. Dette kan eksempelvis være i situasjoner hvor individer har behov for å kunne betro seg uten at man skal trenge å bekymre seg for at informasjonen skal komme i gale hender, eller til personer som ikke har noe behov/interesse av informasjonen. Akkurat dette punktet beveger seg også litt over på det som også går på rettssikkerhet, som er et større felt. Men i denne sammenhengen er det heller viktig å påpeke effekten som kan følge av at en slik foreslått innhenting av informasjon skal skje. Ved at flere respondenter frykter at individer ikke lengre har tiltro til tjenesten som er underlagt taushetsplikt, da all digital kommunikasjon har mulighet for å bli overvåket. Som igjen kan føre til at flere vegrer seg for å ta kontakt med tjenester man egentlig har bruk for, så vel som

at tilbydere av slike tjenester kan få et dårligere renommé og lide som et resultat av at man har mindre tillit til de taushetsbelagte tjenestene.

Man er også redd for at personer som fra før av føler seg diskriminert og mistenkeliggjort på bakgrunn av etnisitet, religion eller livssyn vil bli rammet av nedkjølingseffekten enda hardere enn andre. I frykt for at man potensielt da kan tiltrekke seg ytterligere oppmerksomhet som følge av den og det forutanset man har mot seg.

Helt konkret er det også flere av respondentene som har problematisert at det er satt av liten plass i høringsforslaget til å vurdere den mulige effekten av en nedkjølingseffekt. Ikke bare påpekes det at høringsforslaget gjør en dårlig jobb i å se en mulig nedkjølingseffekt kan i det hele tatt forekomme, som et resultat av forslaget. Men også det faktum at når man først nevner den mulige effekten, så underspilles viktigheten og den faktiske effekten dette vil ha for samfunnet. Noe som absolutt kan være et uheldig signal å sende ut til samfunnet, spesielt på bakgrunn av hvor inngripende lovforslaget påstås å være.

4.3.2 Rettsikkerhet

Som presentert tidligere går denne kategorien ut på uskyldighetspresumet, som på bakgrunn av datamaterialet også er viktig punkt i lovforslaget. En av grunntankene i en liberal rettsstat er blant annet at man er uskyldig inntil det motsatte er bevist, og at man ikke skal bli mistenkeliggjort før det faktisk foreligger en grunn til dette. Blant annet er dette prinsippet også lovfestet igjennom grunnlovens paragraf 102 som snakker om at husransakelse kan ikke foregå uten at det foreligger kriminell mistanke (Grunnloven, § 102). Så vel som at prinsippet går på mye av det samme i menneskerettighetskonvensjonen artikkel 7, som sier at det må foreligge love for at man skal kunne dømmes, så vel at det må foreligge en dom før en kan bli straffet (Menneskerettsloven, art. 7). Til tross for at de ikke snakker om nøyaktig det samme, så er prinsippet rundt lovene det samme. Man skal ikke bli mistenkeliggjort før det faktisk foreligger en reell mistanke om kriminell aktivitet. Og på bakgrunn av dette skal man heller ikke bli objekt for overvåkning FØR det er mistanke om at man har gjort noe kriminelt.

«Tilrettelagt innhenting krysser noen prinsipielle grenser, ved at det åpnes for å tillate inngrep i personvernet til store grupper mennesker, uten at det foreligger noen konkret foranledning». (Den Internasjonale Juristkommisjon Norge, 2019, s. 1). Selv om denne

kommentaren nevner personvernet og utfordringer rundt det, så reflekteres også verdien som skal belyses på en god måte. At det åpnes for å potensielt kunne innhente informasjon på denne måten, uten at det er foreligger en konkret foranledning er meget utfordrende.

«I politiloven og straffeprosessloven dreier det seg om sannsynlighet for at noen har begått eller vil begå straffbare handlinger, mens Etterretningstjenesten forholder seg til om innhenting vil besvare norske myndigheters informasjonsbehov, uavhengig av om noen i sakskomplekset har gjort eller vil gjøre noe straffbart eller på annet vis opptre klanderverdig. Dette vil være uvant for domstolene.» (Borgarting lagmannsrett, 2019, s. 2)

I Norge er det en generell forståelse at det i sammenheng med tematikken justismord, er bedre at ti skyldige går fri, enn at én uskyldig blir dømt (Advokatforeningen, 2019b, s. 2). På denne måten er det viktig at man ikke forhåndsdømmer, og bruker muligheten som ligger til rette for at man *kan* innhente informasjon når det er mulig. Prinsippet i en rettsstat er at man er uskyldig inntil det motsatte er bevist.

«Det er vanskelig å angi konkret hvilken sannsynlighetsterskel som bør kreves, men selve ordlyden «undersøke om innhenting kan bidra» tilsier at innhenting også kan skje dersom sannsynligheten for å frembringe relevant informasjon er relativt lav, herunder i området 10-40 prosent sannsynlighet.» (Julsrud et al., 2019, s. 7)

For politiet gjelder sannsynlighetsovervekt (mer enn 50% sannsynlig at noe straffbart har skjedd) når man skal benytte seg av inngripende metoder mot enkeltindivider. E-tjenesten har ikke politimyndighet og skal derfor ikke sammenligne seg med dette. Samtidig settes det altså spørsmålsteget om ikke innhenting av tilrettelagt informasjon ikke er en inngripende metode som rammer enkeltindividet. Og når en slik innhenting skal kunne finne sted på så lav sannsynlighet som 10-40%, blir det stilt spørsmål ved den etterretningsmessige gevinsten, opp mot inngrepet som skjer ovenfor enkeltindividet. Noe som det også presiseres i høringsforslaget at ikke må sees i sammenheng med straffeprosessloven, men samtidig er det og vil være utfordrende for domstolen å skulle forholde seg etter (Forsvarsdepartementet, 2018, s. 156). Noe som vil videre bli problematisert i verdien som går på maktfordeling, senere i kapitlet.

4.3.3 Personvern

I lys av debatten og empirien kommer det tydelig frem at personvernet og dens verdirepresentering, er absolutt en av de mest utfordrende verdiene i forslaget. Kort oppsummert fra teorikapittelet så er privatlivets fred, og individets private sfære som står i fokus igjennom verdien. Rettigheten et individ har til å skulle bestemme over hvor informasjon om en selv havner, så vel som hvilken informasjon dette er og ikke minst hvordan denne informasjonen blir brukt. Både grunnloven paragraf 102 og EMK artikkel 8 snakker om hvordan et hvert individ har rett til respekt ovenfor dette, som går på privatliv, familieliv, sitt hjem og ikke minst sin korrespondanse (Grunnloven, § 102; Menneskerettsloven, art. 8). Igjennom lovforslaget blir blant annet dette med privatliv og korrespondanse trukket frem, og problematisert igjennom hva slags metoder E-tjenesten skal kunne bruke. Videre er det også enkelte som uttrykker utfordringer på hvordan personvernet skal ivaretas, når man legger opp til en tilrettelegningsplikt tilbydere av tjenester som bruker de fiberoptiske kablene.

«NIM mener det er et helt sentralt utgangspunkt for diskusjoner om forslaget at staten viser en reell forståelse for de sterke implikasjonene dette kan ha for personvern og privatliv, på samme måte som at staten har fremhevet viktigheten av at motstandere av forslaget må anerkjenne E-tjenestens behov og begrunnelser for å innføre tiltaket.»
(Norges institusjon for menneskerettigheter, 2019, s. 5)

«Personvern er også viktig for å sikre felles goder i et demokratisk samfunn. Uten retten til å ha et privatliv vil det ikke være mulig for det enkelte menneske å skape seg et rom til å utvikle refleksjoner og vurderinger på et selvstendig grunnlag, uten å bli forstyrret eller kontrollert av andre.» (Datatilsynet, 2019, s. 13)

Som kommentarene viser er det større utfordringer som knyttes til hvordan lovforslaget kan komme til å påvirke personvernet, spesielt i sammenheng det demokratiske styresettet vi har i landet. For det første er det altså en grunnleggende tanke at individet skal være frie fra den inntrengende overvåkingen som går utover privatlivets fred, og våre private sfærer. Retten til dette vektet høyt og sees som nevnt i direkte sammenheng med bevaring av demokratiet. Sammen med verdier som ytringsfriheten og kildevernet, er det grunnleggende menneskerettigheter som er helt nødvendige for å ha et velfungerende samfunn.

På bakgrunn av metodene som foreslåes i høringsforslaget ser flere av respondentene at metodebruken vil være for inngripende. Ikke bare er det inngripende i seg selv at man har og vil benytte seg av metoder som vil samle inn store mengder personopplysninger, til tross for at forslaget sier dette ikke er av deres interesse. Formålet til forslaget skal ikke være å samle inn større mengder med personopplysninger til norske borgere, men grunnet tidligere påpekninger om blant annet hvordan de fiberoptiske kablene ligger og Norges geografi, vil det være utfordrende å skille norsk og ikke-norsk kommunikasjon. Noe som da vil resultere i at større mengder med opplysninger om norske individer også vil bli samlet inn, i jakt på annen viktig informasjon som da faktisk er til nytte for E-tjenesten.

«Den vage definisjonen i lovforslaget skaper usikkerhet om reglene kommer til anvendelse og vil i praksis innebære en omfattende uthuling av personvernet. Advokatforeningen antar at det vil bli behandlet store mengder opplysninger hvor det ikke er foretatt noe for å identifisere berørte personer, men hvor det vil være mulig for etterretningstjenesten, med rimelige midler, å foreta denne identifikasjonen.»
(Advokatforeningen, 2019a, s. 10)

Som nevne er det altså ikke bare utfordringer når det går på det faktum at større mengder personopplysninger blir samlet inn, men også hvordan disse blir forvaltet. Tidligere i oppgaven har det blitt påpekt hvordan mange av respondentene etterlyser klarere retningslinjer og tydeligere formuleringer av metoder og lover. Også innenfor personvernet er dette en utfordring, da forvaltningen av opplysningene mener å ikke komme tydelig nok frem. Eksempelvis bruker flere av respondentene personvernsfordringen (bedre kjent som GDPR) som rettesnor når man etterlyser klarere regler på hvordan behandlingen av personvernopplysningene skal være. Uklarhetene blir således satt i sammenheng med at man mener det ikke er gode nok vurderinger som er lagt til grunn, og derfor ikke har gjort et grundig nok arbeid for hvordan forvaltningen skal skje.

I lovforslaget legges det opp til at tilbydere av kommunikasjons- og meldingstjenester, skal være med på å legge til rette for at E-tjenesten skal kunne installere elektronisk utstyr hos tilbyderne. Igjennom utstyret vil E-tjenesten altså få tilgang til å kunne se og speile all informasjon som går igjennom kablene, når de krysser landets grenser (Advokatforeningen, 2019a, s. 10). Tilrettelegningsplikten i seg selv er ikke hva respondentene også ser som

problematisk, men igjen uklarheter rundt hvem som faktisk blir omfattet av underlegges plikten, så vel som hvordan dette kan være med på å skade tilliten tilbyderne har fra befolkningen.

«Abelia er svært kritiske til at Departementet her går mye lengre i sitt forslag enn Lysne II-utvalget gjorde, og mener det er avgjørende at tilretteleggingsplikten kun innebefatter tilbydere av fysisk infrastruktur for grenseoverskridende kommunikasjon. Høringsbrevet er etter vårt syn svært uklart både på hvem som vil underlegges tilretteleggingsplikten, og hva denne innebærer.» (Abelia, 2019, s. 3)

Problemstillingen står altså både på forvaltning, oppbevaring og hvem som faktisk blir omfattet av plikten, slik loven foreslås i forslaget. Med dette sagt er det også en rent teknisk utfordring når det går på krypteringen, og hvordan E-tjenesten igjennom plikten ønsker en «bakdør» for å få tilgang til dataene som ligger her. Igjen påpekes vagheter når det går på hva slags type kryptering som bakdører skal gis til, dette er en mer teknisk diskusjon som ikke skal nå frem i denne oppgaven, men at det er uklarheter er hva som må leses av her. Så sant som at man frykter for konsekvensene av å skulle lage en «nøkkel» til denne «bakdøren». *«Utfordringen med denne typen løsninger er at det ikke er fysisk mulig å gi Etterretningstjenesten muligheter til å omgå kryptering, uten å samtidig åpne denne bakdøren for andre.» (Abelia, 2019, s. 4).* Som igjen åpner både tilbyderne opp for sårbarheten, så vel som at man nærmest kan ende opp med å gi en enklere tilgang til personopplysninger til andre som ikke skal ha tak i disse.

Jevnt over er det problematisk utfordringer når det blir tatt opp utfordrende punkter som går på personvernet, ikke bare formidler respondentene et budskap om at høringsforslaget er uklart og vagt. Som i tur vil kunne føre til lavere tillit for flere aktører samtidig, så vel som at det eksisterer sårbarheter i systemet som kan bli utnyttet av andre, uten av de er tiltenkt det.

4.3.4 Maktfordeling

Maktfordeling må som det ble presentert i teorikapittlet sees som et samlebegrep, for flere underordnede prinsipper som skal sammen sikre at høringsforslaget holder seg innfor

rammene sine. Så vel som at de samfunnsmessige verdiene som blir videreført i deres virke og handlinger, samtidig som at E-tjenesten også skal få gjort sine oppgaver på en effektiv og god måte. Således er det første punktet å snakke om det som går på den faktisk maktfordelingen i samfunnet, at man har den lovgivende, dømmende og utøvende makt. Videre er behovet for åpenhet så langt det lar seg gjøre, igjennom tilsyn, kontroll og regulering også et problematisert tema. Det er blant annet innen for denne verdien at man frykter mulighetene og utfordringene når det kommer til formålsutglidning. Det er absolutt som det ble nevnt tidligere i empirien et viktig punkt som påvirker flere av verdiene, men måten som høringsforslaget legger opp til at kontroll med tjenesten skal gjennomføres sees som problematisk for flere av respondentene.

«Loyforslaget lar Etterretningstjenesten selv vurdere rekkevidden av sin myndighet og innholdet av lovens hjemmelsbestemmelser» (Advokatforeningen, 2019a, s. 2). Igjennom debatten av høringsforslaget er det ikke bare advokatforeningen som ser utfordringer rundt E-tjenesten sin nye retningslinjer. Fellesinntrykket fra flere av respondentene går blant annet på at det er større demokratiske utfordringer knyttet til vagheter og rommet for skjønn i lovene for E-tjenesten. Så vel som rollen sjefen for Etterretningstjenesten skal ha når det kommer til å vise skjønn, så vel som beslutningsmyndighet i flere situasjoner. Argumentet for at sjefen skal i situasjoner ha denne beslutningsmyndighet går blant annet på at E-tjenestens virke skal være effektiv, så vel som at tid ofte er avgjørende aspekt. Eksempelvis kan sjefen beslutte av man i et tilfelle skal kunne begynne skjult overvåkning av en person eller flere personer, så sant om å velge hvilke metoder som skal brukes. Som ordlyden lyder er det altså kun i tilfeller hvor dette er «strengt nødvendig» og hvor man ikke har noen andre reelle muligheter for å kunne få den samme etterretningsmessige gevinsten. Når det er sagt, ligger da denne definisjonsmakten om hva som faktisk er «strengt nødvendig» igjen hos etterretningstjenesten selv. Dette vil da kunne foregå uten at det legger opp til noen vurdering hos en ekstern domstol, som skal kunne vurdere denne beslutningen (Advokatforeningen, 2019a, s. 4).

«Advokatforeningen forstår at det av sikkerhetsmessige grunner i dagens samfunn kan være påkrevd med bulkinnsamling av elektronisk informasjon. Slike tiltak er i seg selv ikke i strid med rettsstaten. Advokatforeningen vil dog fremheve betydningen av at loven gir tilstrekkelig presise rammer om alle sider av innsamlingen, behandlingen og oppbevaringen av informasjon samt at det etableres tilfredsstillende kontrollmekanismer for å motvirke vilkårlighet og misbruk.» (Advokatforeningen, 2019a, s. 7)

Derneft går vi videre til denne vide, eller uklare formuleringen som flere av lovene har, spesielt da det mest diskuterte kapittelet, som er kapittel 7, som tar for seg den tilrettelagt innhentningen.

«For å ivareta at hemmelige overvåkingskapasiteter kun brukes i henhold til lov og innenfor rammen av hva som er forholdsmessig for å ivareta legitime hensyn, har EMD lagt stor vekt på om og hvordan bruken av overvåkingssystemet er underlagt uavhengig kontroll.»
(Norges institusjon for menneskerettigheter, 2019, s. 24)

Samtlige av respondentene peker på viktigheten og behovet for kontroll av E-tjenesten sitt virke. Hvor det igjennom lovforslaget legges opp til forskjellige muligheter på hvordan dette kan og vil bli gjennomført i praksis. I hovedsak vil man kategorisere kontroll av E-tjenesten i en før-kontroll, eller autorisasjon som skal gjennomføres igjennom en domstol hvor tjenesten skal kunne vise til et grunnlag for hvorfor de trenger å innhente informasjon om denne personen. Samt en ettersynskontroll som skal føres av EOS-utvalget, (stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåknings- og sikkerhetstjenester) hvor man først og fremst skal styrke kapasiteten til EOS-utvalget igjennom en ren personellmessig styrking. Man skal sørge for og etterstrebe at EOS-utvalget har fri tilgang til materiale og dataene som E-tjenesten sitter på, så vel som at du skal kunne etterkontrollere avgjørelser og søk som har blitt gjennomført.

Igjennom domstolskontrollen vil det altså måtte ligge til grunn en kjennelse fra en domstol i om hvorvidt det kan søkes i dataene man har lagret, og bedrive med det som faktisk blir karakterisert som tilrettelagt innhenting. Med dette vil man altså prøve å få en domstols vurdering i om det ligger til grunn nok bevis for at man vil få en etterretningsmessig gevinst om man går inn i privatsfæren til et enkeltindivid. Her ligger det videre mange utfordringer som går blant annet på kompetansen til dommerne i domstolene, hvordan prosessen og forhandlingene skal foregå, så vel som hvorvidt personen som det skal innhentes informasjon om skal ha representasjon og hvordan dette skal gjennomføres i praksis.

«ICJ-Norge er opptatt av at de terskler som ligger i forslaget må være mulig å prøve for en domstol. Norske domstoler er godt kjent med straffeprosessuelle terskler som “skjellig grunn til mistanke”, men i forslaget introduseres det terskler som vil være ukjente for en domstol å

prøve. Vi ser det derfor som særlig viktig at det konkretiseres i forarbeidene hvor "lista ligger", slik at dette kan danne grunnlag for en reell prøving.» (Den Internasjonale Juristkommisjon Norge, 2019, s. 9)

«NIM mener at vilkårene «grunn til å undersøke» i §§ 5-1 og 5-2, bør operasjonaliseres nærmere slik at det blir tydeligere hvor terskelen ligger. Dette vil også bidra til at saken opplyses bedre ved domstolsprøvingen. NIM har vanskelig for å se hvordan domstolen ellers på en hensiktsmessig måte ellers skal kunne vurdere forbudet mot diskriminering i § 9-1 og for øvrig ellers vurdere det generelle spørsmålet om forholdsmessighet, som er helt sentralt menneskerettslig.» (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2019, s. 24)

Formålet med å skulle ha en forkontroll av mulig bruk av metoden som er tilrettelagt innhentning skal være at man får en uavhengig vurdering av en ytre instans som ikke har tilknytning til E-tjenesten. Som ikke bare vil fungere som en kontrollmekanisme, men som også i teorien vil kunne styrke maktfordelingen som skal ligge i samfunnet. Så vel som å motvirke andre negative effekter som eksempelvis nedkjølingseffekten og rettssikkerheten. Som flere av respondentene påpeker sees det på som en større utfordringen i hvordan denne kontrollen faktisk skal ha en reell og effektiv funksjon, som skal igjen sikre riktige prosesser og legitimitet i prosessen så vel som til tjenesten.

Som flere av sitatene påpeker er det ikke bare utfordringer knyttet til skjønn og vurderinger som skal gjøre E-tjenesten selv. Men dette gjelder også når man skal ta i bruk domstolinstansene, for å forhåndsprøve nødvendigheten for tilrettelagt innhentning. For det første er ikke domstolen vandt til å skulle vurdere skjønnessigheter på denne måten, som det kommer frem i høringsforslaget skal sannsynlighetsvurderingen som brukes av politiet og straffelovsprosessen ikke sees i sammenheng med måten E-tjenesten vurderer sannsynlighet. Altså vil det måtte være en større mengde kunnskap, spesielt teknisk kunnskap som dommeren som skal vurdere dette, må tilegne seg før man kan vurdere slike tilfeller.

«Etter utkastet § 8-3 kan retten holde muntlig forhandling. I lys av disse sakenes spesielle karakter, den lave inngrepsterskel og de skjønnessige vilkår for øvrig, samt at forholdsmessighetsvurderingen ofte vil være utfordrende, antar Borgarting lagmannsrett at rettsmøte med muntlig forhandling i praksis vil være hovedregelen i tingretten, iallfall så lenge saksfeltet er nytt for domstolen» (Borgarting lagmannsrett, 2019, s. 3)

Videre diskuteres det altså om hvorvidt forhandlingene eller prosessen rundt selve høringene skal være muntlige eller skriftlige. Grunnen til dette går blant annet på at domstolen som skal vurdere om det er grunnlag for at søk og tilrettelagt innhentning skal tillates, har en spesiell utfordring når det kommer til hva som er å regne som relevant informasjon og ikke. Så vel som at en begjæring som gjøres av tjenesten krever svært lite, mener flere av respondentene at etterprøvbareheten og nødvendigheten dommeren skal prøve, ikke kommer til å bli på langt nær så reell som en legger opp til og ikke minst trenger.

Og på bakgrunn av at man ønsker en så reell forhåndskontroll som mulig, ser man at muntlige forhandlinger mellom E-tjenesten og domstolen vil styrke muligheten for dette. I henhold til forslaget legges det eksempelvis opp til at når det er behov for ytterligere teknisk bistand utover det dommerne skal inneha ha kunnskaper. Vil E-tjenesten være behjelpelige med å bistå med denne kunnskapen for å oppklare uklarheter. *«Dersom dette i praksis fører til at domstolen, for sin oppgaveløsning, vil være forbeholden bistand fra Etterretningstjenestens fagkyndige, er vi bekymret for at denne løsningen vil svekke domstolens uavhengighet.»* (Datatilsynet, 2019, s. 41). Prinsippet om at man skal ha en uavhengig domstol som skal kunne kontrollere at behovet for søket er nødvendig, faller altså for sin egen urimelighet når man er avhengig av E-tjenestens kompetanse for å i det hele tatt kunne vurdere begjæringen. Kort oppsummert ser man altså store utfordringer med å skulle kunne vise skjønn ovenfor lover som bærer preg av vide formuleringer, som igjen må sees i sammenheng med E-tjenesten sine vide og upresise oppgaver.

Uavhengigheten som domstolen skal representere er et veldig viktig prinsipp. Ved å gå inn for å *ikke* opprette en særdomstol for saker som angår E-tjenesten, som det tidligere ble diskutert rundt i sammenheng med Lysne-II utvalgets høringsrunde (Forsvarsdepartementet, 2018, s. 234-237). Ville man først og fremst unngå at dommeren som eventuelt sitte i denne domstolen, skulle over tid identifisere seg med E-tjenesten. Så vel som at ikke ønske at det skulle bli noen form for ukultur når det kom til autorisering av begjæringer. Så vel som at man ikke så noen grunn til at det ordinære domstols systemet ikke skulle greie å håndtere dette selv (ibid, s. 234). Dette punktet reflekterer altså viktigheten av å skulle ha en uavhengig domstol, både for E-tjenestens legitimitet og tillit fra befolkningen og samfunnet. Men også når det kommer til å skulle forsøke å kontrollere tjenestens handlinger etter best mulig evne.

«Oppnevning av særskilt advokat som et minstekrav vil riktignok avhjelpe et stykke på vei. Den særskilte advokaten kan imidlertid ikke tilegne seg kunnskap om sakens faktum utover det som følger av utk. § 8-5. Det er med andre ord Etterretningstjenesten som alene fremlegger faktum i saken for retten.» (Advokatforeningen, 2019a, s. 9).

I sammenheng med begjæringen vil det være snakk om at enkeltindivider vil bli et mål for tilrettelagt innhentning av informasjon, som igjen som følge av tjenestens virke vil foregå fordekt og hemmelig. Som et resultat av dette er dette et utfordrende punkt når man både skal sikre E-tjenestens virke, så vel som rettssikkerheten til individet. For å bøte på denne utfordringen heter det seg i høringsforslaget at man *kan* oppnevne en særskilt advokat som skal representere denne personen, for å sikre deres rettigheter. Her er flere av respondentene forstått med at dette burde være normalen, fremfor unntaket, nettopp for å sikre individets interesser og rettigheter når vedkommende ikke vet om at noe av dette finnes sted. Noe som man videre mener vil styrke rettssikkerheten igjennom kontradiksjonsprinsippet, som blant annet går på at man ikke skal dømmes uten at man først får mulighet til å uttale seg om sin egen sak. Som på bakgrunn av E-tjenestens formål med begjæringen i utgangspunktet er mildt sagt utfordrende.

«Etter Advokatforeningens syn vil imidlertid EOS-utvalget i praksis ikke være i stand til å utøve effektiv kontroll med de omfangsrrike inngrep som lovforslaget medfører hva gjelder overvåkningsvirksomhet og informasjonsinnhentning.» (Advokatforeningen, 2019a, s. 3)

Kontrollfunksjonen som EOS-utvalget skal bedrive sees ikke på som reell av flere av respondentene, selv etter at man har fått en styrkning av selve utvalget. Flere påpeker at kontrollfunksjonen som det legges opp til, ikke vil kunne følge opp E-tjenesten på en slik måte som legitimerer metodene som tjenesten tar i bruk. For det første legges det opp til at utvalget skal ha en løpende kontroll av tjenesten, blant annet ved at de skal: *«I den forbindelse skal EOS-utvalget ha tilgang på all informasjon som er av betydning for tilrettelagt innhentning.» (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2019, s. 30).* Her ligger det ikke bare utfordringer på bakgrunn av at utvalget ikke er permanent samlet, noe som vil gjøre det vanskelig når det er snakk om å kontrollere avgjørelser som er tidssensitive. Samtidig er også

utvalget kun beslutningsdyktige når det er samlet minst fem medlemmer, som igjen gjøre at ved akutte situasjoner ser man ikke at en løpende kontroll av utvalget vil være mulig.

Videre trekkes det frem at det fortsatt legges opp til at EOS-utvalget kommer til å bedrive såkalt «stikkprøving» av vedtak og beslutninger. Altså vil de på ingen måte kunne fult ut kontrollert E-tjenesten sine beslutninger, da de rett og slett ikke rekker over alle sakene. Så vel som at EOS-utvalget ikke kun skal ha tilsyn med E-tjenesten, men alle de hemmelige tjenestene i landet. Så vel som at den tekniske og faglige kompetansen fryktes å ikke være god nok, spesielt til å vurdere nødvendighetene, da det igjen er E-tjenesten som selv blir sittende på definisjonsmakten ved flere av anledningene. På bakgrunn av dette argumenteres det altså for at kontrollmekanismene som skal legges til og fortsatt gjøres av utvalget, i bestefall blir minimale. «*Advokatforeningen kan vanskelig se at dette tilfredsstillende de krav til systemrettssikkerhet som følger av EMK*» (Advokatforeningen, 2019a, s. 5).

Det vil være på sin plass å ta med en stor forskjell som har skjedd i denne prosessen, når det går viktigheten av at man skal få en god nok og reell kontroll av E-tjenesten sitt virke. I Lyse-II utvalgets forslag la de originalt opp til tre forskjellige kontrollmetoder. Sammen skulle de sikre legitimitet, så vel som kunne kontrollere hva tjenesten gjorde. Først en domstolkontroll i form av begjæringer for tilrettelagt innhentning av informasjon. Så en styrking av EOS-tjenesten og deres kapasitet for kontroll og etterprøving av vedtak. Men også en ganske vesentlig forslag om det de kalte for DGF-tilsyn, altså et digital grenseforsvars-tilsyn som skulle kunne i sanntid følge med på avgjørelser som ble tatt og gjort, sitte med informasjon om hvordan filtrene ble konfigurert og justert, samt rapportere til EOS-utvalget. Viktigheten her går på at denne formen for løpende kontroll ville kunnet styrket E-tjenestens virke ytterligere, men er ikke foreslått videre i høringsforslaget.

«Datatilsynet, på samme linje som forslaget i Lyse II, mener det er avgjørende for å opprettholde tillitt at det føres et kontinuerlig tilsyn og en tilstrekkelig kontroll med innhentning og søk i elektronisk kommunikasjon.» (Datatilsynet, 2019, s. 44)

Jevnt over er det flere respondenter som påpeker utfordringene som foreslås i høringsforslaget når det kommer til maktfordeling kontroll og tilsyn. Først og fremst går det altså på vagheter i selve formuleringen og defineringen av lovene, som vil gjøre kontroll både før og etter til en utfordring da man ikke helt vet hva man skal vurdere etter. Her spør det blant annet etter klarere, operasjonaliserte kjøreregler og definisjoner som domstolen og EOS-

utvalget skal kunne gå etter. Videre er man kritiske til sjefen for E-tjenesten sin rolle, og beslutningsmyndigheten som tillegges rollen, da den utfordrer den normale maktfordelingen som ligger til grunn i et demokratisk samfunn, så vel som etterprøvnbarheten til beslutningen. Dernest er respondentene kritiske til kontrollforslagene som blir lagt frem, først og fremst gjennom domstolen og dens rolle i å skulle vurdere begjæringene som blir gjort av tjenesten, som igjen blir utfordrende sett i lys av uklare formuleringer. Ikke minst er det også klart at hvordan rollen til EOS-utvalget skal videreutvikles, først og fremst hvor det legges opp til en løpende kontroll som respondentene ikke ser hvordan det skal fungere i praksis. Så vel som etterkontrollen som kun vil fungere som en stikkprøvekontroll da både kompetansen og kapasiteten til utvalget er begrenset.

5. Drøfting av funn og teori

På bakgrunn av presentasjonen av funnene i dataanalysen i kapittel 5 og det teoretiske grunnlaget som er lagt til grunn i oppgaven i kapittel 2, skal oppgaven nå i dette kapitlet drøfte funnene i lys av teorien. Strukturen vil i først omgang hente fra forskningsspørsmålene som er satt for oppgave, for så prøve å besvare de på en så god måte som mulig. For så å koble forskningsspørsmålene opp mot den overordnede problemstillingen.

5.1 Hva karakteriserer debatten mellom aktørene rundt lovforslaget?

Empirien som er blitt presentert i oppgaven viser først og fremst at det er store uenigheter om hvordan man skal sørge for at E-tjenesten skal kunne gjennomføre sine samfunnsoppgaver, på en måte som fortsatt respekterer samfunnets grunnleggende verdier. Debatten som oppgaven tar utgangspunkt i skjer igjennom de forskjellige tilsvarende til høringsforslaget, så vel som høringsforslaget selv. Til tross for at det er større uenigheter, skal enighetene blir diskuterte først.

På bakgrunn av analysen av dataene er det i hovedsak to punkter hvor aktørene er enige i debatten. Først og fremst går det på behovet for en oppdatering og revisjon av lovverket, både på bakgrunn av at samfunnsstrukturen og den teknologiske utviklingen i samfunnet som har skjedd siden 1998. Men også for å sikre at E-tjenesten skal kunne ha nødvendige metoder og tidsriktige verktøyene for å greie å gjennomføre sitt samfunnsoppdrag. Så vel som at man ønsker å ha en klar rettslig forankring, for å sikre at personvern- og menneskerettigheter blir fulgt. E-tjenestens formål går som nevnt på å innhente kritisk informasjon om utlandet som skal være avgjørende når myndighetene fatter politiske beslutninger, som igjen skal sørge for at norske interesser og verdier står i fokus. (risiko samfunnet?)

«Kommunikasjonsstrukturen ser annerledes ut i dag enn i 1998, ettersom majoriteten av datatrafikk i dag går via fiberoptiske kabler og ikke i luftgrensesnittet, er det opprettet nye kommunikasjonsplattformer, og det har funnet sted en gjennomgripende digitalisering av vårt samfunn (...)» (Forsvarsdepartementet, 2018, s. 118)

Videre kommer det også frem at aktørene har mange likhetstrekk når det kommer til de faktiske verdiene som man legger til grunn for vurderingene og argumentene i debatten. Til tross for at man ser verdiene på forskjellige måter. Empirien viser at i flere sammenhenger er likhetstrekk med hvordan de grunnleggende verdiene blir argumentert for, men de forstås på forskjellige måter, så vel som at de kommer frem på forskjellige måter. Jore (2017) argumenterer som nevnt tidligere for at det finnes flere måter en kan og vil måtte forstå sikkerhet på, avhengig om man er på det individuelle nivået, eller om man er på den nasjonale nivået. På samme måte viser funnene at i flere sammenhenger når forsvarsdepartementet utreder hvorfor Norge som nasjon trenger denne loven, så ligger de samme grunnleggende verdiene til grunn, men de går under andre «navn» og kjennetegnes på andre måter.

Eksempelvis er det verdier som ytringsfrihet, personvern, maktfordeling og rettssikkerheten som blir dratt frem som de styrende prinsippene i argumentasjonene. At disse verdiene blir brukt og vurdert er i seg selv ikke et funn, da dette er viktige verdier og rettigheter i demokratiske samfunn. Slik Justis- og Beredskapsdepartementet (2016-2017) påpeker er dette naturlig nok grunnleggende verdier som samfunnsikkerheten skal beskytte. Det som er interessant er vurderingene som er gjort i forhold til verdienes viktighet og vektlegging. Da det blant annet på det individuelle nivået blir sett på som grunnpilarer som er urokkelige i samfunnet. Og man mener at muligheten til å kunne gjennomføre søk og innhenting i slike data Mens på det nasjonale nivået blir sett i sammenheng med at de må beskyttes så godt de kan, så vel som at de er utgangspunktet for hvorfor lovforslaget i det hele tatt er til og er nødvendig. Da dette ligger i formålet til E-tjenesten, for hvilke overordnet mål det er tjenesten skal ta utgangspunkt i.

«Retten til privatliv er ingen ufravikelig rettighet. Staten er allikevel forpliktet til å la være å krenke denne rettigheten med mindre det er helt nødvendig for å ivareta andres menneskerettigheter eller mer generelt samfunnets sikkerhet(...)»

(Amnesty International Norge, 2019, s. 2)

Det er ikke bare retten til privatliv som er en grunnleggende rettighet innad i et samfunn, det er også slik at verdiene i samfunnet alltid skal veie tungt når staten vurderer de opp mot tiltak som skal sikre innbyggerne. Det er viktig av hvis det skal være grunnlag for at rettigheter eller verdier skal bli innskrenket på bakgrunn av «rikets sikkerhet», så må innskrenkingen og alvorligheten av trusselen stå i forhold til hverandre. Denne vurderingen og

forholdsmessigheten som man prøver å videreformidle igjennom høringsforslaget, mens av flere å ikke stemme overens med hverandre. Mye på bakgrunn av at viktigheten av verdiene og rettighetene i seg selv ikke er vektet på riktig måte, og derfor blir også resultatet om hvorvidt det er forholdsmessig eller ikke, feil.

I lys av arbeidet til (Buzan et al., 1998) og sikkerhetiseringsteorien, er de ellers grunnleggende verdiene og rettighetene i samfunnet, en del av prosessen som skjer. Først og fremst påpekes det at måten en trussel blir presentert på, ikke skal ha noen tvil rundt seg om hvorvidt inngrepet er nødvendig eller ikke. Trusselen som blir sikkerhetisert blir presentert av aktøren på en slik måte at det forholdsmessigheten ikke betviles. Karakteriseringen av en slik trussel må således gå inn under kategoriene eksistensiell, og på bakgrunn av dette formuleres trusselen slik vi må reagere nå, hvis ikke vil vi aldri kunne reagere (da vi ikke vil være her lengre) (Buzan et al., 1998, s. 24). På denne måten vil det ikke være et spørsmål om tiltakene står i forhold til trusselen, og om hvorvidt og på hvilken måte rettighetene og verdiene blir krenket som følge av dette. Å påstå at det er akkurat dette som skjer gjennom høringsforslaget er det lite belegg for, men at dette er et interessant punkt som kan sees i lys av, er det liten tvil om. Grunnlaget for hvorfor E-tjenesten argumenterer og vurderer kommer til uttrykk når de påpeker nødvendigheten med et slikt forslag.

«Operativt samarbeid er en stadig viktigere forutsetning for at Etterretningstjenesten skal kunne ivareta sitt samfunnsoppdrag, og det er i Norges interesse å opprettholde sin status som en relevant og kompetent samarbeidspartner(...)» (Forsvarsdepartementet, 2018, s. 204)

I sammenheng med eksempelvis internasjonalt og mellom-statlig samarbeid, kommer viktigheten for at E-tjenesten skal kunne gjennomføre sitt samfunnsoppdrag frem. Tjenesten er avhengig av informasjon fra andre stater, for at deres formål om å beskytte de grunnleggende verdiene skal kunne følges. På den måten er blant annet verdiene personvern, selvbestemmelse og ytringsfrihet bakt inn i sitatet, uten at de blir direkte nevnt, men det må forstås som et ønske for å sikre disse verdiene. Empirien av argumenter som heller taler i mot høringsforslaget nevner ofte verdiene eksplisitt, og kan derfor fremstå som at de tidvis tar opp verdiene på en annen måte enn argumentene for. Underforstått må det altså forstås at E-tjenesten sine argumenter bygger på antagelsen om å skulle verne om blant annet grunnleggende verdier. Måten verdiene blir forstått og formulert må på så måte også forstås i sine respektive kontekster. Da E-tjenesten skal ha sitt ansvarsområde i utlandet, vil de naturlig

nok også argumentere for de gitte verdiene igjennom det nasjonale og internasjonale perspektivet. Mens motparten ser ut til å fokusere på det mer individuelle perspektivet, da rettighetene og verdienes forståelse for individet er i fokus.

Aktørene i det norske samfunnet er altså uenigheter i hvordan de grunnleggende demokratiske verdier skal forstås og vektlegges. Til tross for at det selvsagt er en felles forståelse og enighet om at vårt demokratiske styresett, og at demokratiet er den rette statsformen for oss, så er det utfordrende å enes helt om hvordan dette skal gjøres i praksis. Mens verdier kan ha en objektiv definisjon, er forståelsen og verdien i praksis, oftest subjektiv. Igjennom oppgavens teori og empiri har flere verdier og definisjoner på disse blitt lagt til grunn for oppgaven, blant annet basert på Justis- og beredskapsdepartementet (2016-2017) sine formuleringer om hva og hvilke grunnleggende demokratiske verdier som de tar utgangspunkt i. Som blant annet tar for seg selvbestemmelse, personlig frihet, rettssikkerhet, personvern og ytringsfrihet. Igjen er verdiene forklare på objektive måter, men forståelsen for de og hvordan de skal fungere i samfunnet i praksis, er fortsatt å regne som relativt subjektiv.

«Lovforslaget lar Etterretningstjenesten selv vurdere rekkevidden av sin myndighet og innholdet av lovens hjemmelsbestemmelser» (Advokatforeningen, 2019a, s. 2)

I seg selv peker ikke sitatet fra Advokatforeningen på noen spesifikk verdi som E-tjenesten skal kunne vurdere graden og forståelsesmåten av. Derimot er det et uttrykk for hvordan foreningen forstår og opplever flere kritiske punkter igjennom lovforslaget. Enten det går på utlevering av overskuddsinformasjon, beslutningsmyndighet for beslutning om overvåkning ovenfor enkeltindivider eller når det går på søk/innhenting av informasjon innen fortrolig kommunikasjon. På denne måten er flere av aktørene skeptiske til at E-tjenesten og at sjefen for E-tjenesten i prinsippet bryter prinsippet om maktfordelingen i samfunnet. Å skulle gi tjenesten en slik autonomi innenfor så viktige punkter, som vil være veldig inngripende for enkeltindividet, er utfordrende. Å sette klare retningslinjer ved at man for eksempel skal ha en forhåndskontroll av søk i lagrede data eller et totalforbud mot utlevering til andre myndigheter for overskuddsdata, vil være med på å styrke den demokratiske maktfordelingen.

Den fryktede formålsutglidningen kan blant annet sees i sammenheng her, da til tross for at forsvarsdepartementet lener mot å innføre et forbud mot å skulle dele overskuddsinformasjon. Men hvor det ligger mulighet for unntak for denne regelen hvis informasjonen skulle gå inn

under visse kategorier, med tanke på terrorisme og rikets sikkerhet. En utfordring er først og fremst at det er delte syn på om hvorvidt det skal være et forbud eller ikke, argumentene er som tidligere nevnt gode på begge sider av saken. Men unntaket er noe flere henger seg opp til, da det igjen legges opp til at sjef for E-tjeneste skal kunne vurdere hva slags informasjon som evt. skulle kunne falle inn under dette punktet. Som videre igjen forsterker flere av respondentenes inntrykk når det går på uklartheter og unntak i forslaget.

Samtidig er det igjennom E-tjenestens sitt virke og arbeidsmetoder utfordrende å skulle ha rigide og helt klare retningslinjer for arbeidet sitt. Utfordringer som tidspress, behovet for hemmelighold og effektivitet er viktige aspekter å skulle ha med i vurderingen som gjøres av tjenesten ved skjønnsmessige vurderinger. Paradokset om at det ikke finnes en regel uten unntak, gjør seg helt klart gjellende her. En ting er det å skulle kunne ha muligheten til å fatte en beslutning i en akutt situasjon, en annen ting vil være det å faktisk fatte en beslutning. Som ordtaket sier er det ikke slik at unntaket er regelen, men unntaket bekrefter heller regelen. Slik legger også E-tjenesten opp til i denne sammenheng og argumenterer for at viktigheten til å kunne reagere i situasjoner hvor rikets sikkerhet står på spill, vil legitimere en slik skjønnsmessig vurdering. Satt fryktelig på spissen vil det si at å kunne «bryte» den demokratiske maktfordelingen i en situasjon hvor rikets sikkerhet er på spill, er helt nødvendig for at det da i en ytterste grad, i det hele tatt skal være en stat å forsvare.

Ved hjelp (Buzan et al., 1998) og sikkerhetiseringen peker de blant annet på at flere viktige poenger når man skal argumentere for behovet for handlinger, som ikke skal trenge å følge den «vanlige» politiske prosessen. Argumentasjonsrekken bygger da på tre viktige prinsipper, først må det forespeiles en eksistensiell trussel, da mot et felles referanseobjekt og en løsning for hvordan en skal beskytte seg mot trusselen, og alt dette kan også være i et presset tidsaspekt. En eksemplifisering i denne situasjon kunne vært hvor E-tjenesten har akutt behov for å skulle tilegne seg en lokasjon eller lignende, hvor det ikke vil være tid til å få en domstol til å vurdere om hvorvidt dette er forholdsmessig eller ikke. Hvor sjefen for etterretningstjenesten vurderer situasjonens natur dit hen at dette gjennomføres. Nasjonens sikkerhet er da truede referansepunktet, trusselen kan være en bombetrussel og middelet for å kunne forsvare mot dette vil være å omgå den vanlige domstolskontrollen.

Et viktig element å påpeke her vil gå på at den gitte sikkerhetiseringsprosessen i denne sammenheng ikke skjer når trusselen først oppstår, det har alt skjedd igjennom

høringsforslaget. Slik (Buzan et al., 1998) forklarer det vil da E-tjenesten når de benytter seg av dette unntaket, ikke bestemme utfallet av befolkningens (publikumets) reaksjoner på handlingen. Om hvorvidt befolkningen «godkjenner» tiltaket vil være et sammensatt resultat av tjenestens legitimitet blant befolkningen, så vel som til hvilken grad de mener handlingen er rettferdiggjort i forhold til resultatet og trusselen. Da mye av E-tjenestens virke er fordekt, er det ikke alltid like lett for verken tjenesten å få den nødvendige tilliten fra befolkningen, så vel som at befolkningen ofte bare ser en side av saken. Som tjenesten selv uttaler er det derfor viktig i et demokratisk samfunn, gitt deres nødvendig begrensinger, at de er åpne og ærlige om det de kan være åpne om.

«Et uklart lovforslag, en altfor kort høringsfrist og det vi opplever som en generell bagatellisering av konsekvensene av forslaget fra departementets side, gjør at det sannsynligvis vil bli vanskelig å oppnå den samfunnsdebatten som dette forslaget trenger.» (Datatilsynet, 2019, s. 4)

Viktigheten av at stortinget skal fatte en informert beslutning når de da skal tilslutt stemme over forslaget, er derfor ikke til å skyve under en stol. For å kunne fatte en informert beslutning er det derfor essensielt som datatilsynet sier, at man får en så bred og god debatt som mulig. Forslaget som det kommer frem av funnene, blir blant annet påpekt som mangelfullt og dårlig nyansert, tatt i betraktning av dets omfang. Her trekkes blant annet den korte høringsfristen inn som en av flere underliggende faktorer som påvirker debatten i en mindre demokratisk og mindre åpen retning. Ikke bare fordi forslaget er langt, men også på grunn av det teknisk kompliserte språket. En av vanskeligheten vil da være å faktisk greie å fullt ut forstå hva metodene og inngripelsen faktisk gjør, så vel som hvilke konsekvenser dette da kan ha, og hvordan man eventuelt skal redusere disse konsekvensene.

«(...) Advokatforeningen mener at det er rigid og uforsvarlig av departementet å sende ut et så omfattende og inngripende lovforslag, med så store konsekvenser for personvern og rettsikkerhet for hele det norske folk, med så kort høringsfrist.»
(Advokatforeningen, 2019a, s. 11)

Tid er et viktig stikkord i debatten, først og fremst da mange aktører påpeker omfanget, og hvordan det er utfordrende å sette seg inn i forslaget. Samtidig som det på bakgrunn av dette da blir en slik prosess og debatt som er nødvendig i en slik prosess, og i samfunnet vårt. Flere

har derfor måttet prioritere hvilke aspekter de har skullet vurdere, og får derfor ikke belyst eller satt seg inn i den store helheten av hvilke usette konsekvenser dette kan gi. Så på denne måten mener flere at hele prosessen er blitt mangelfull som et resultat av begrensninger på tid, og ingen imøtekommenhet på muligheter for utsettelse. Som igjen vil da bety at svarene som da faktisk har kommet inn, egentlig er mangelfulle og ikke fullstendige. Noe som reflekteres igjennom at enkelte respondenter ser prosessen som uryddig og noe forhastet, som er meget uheldig i et slikt tilfelle.

Oppsummering

Funnen avdekker flere interessante funn som har skjedd igjennom debatten om høringsforslaget. Tid, uklarheter, uenigheter om vurderingsgrunnlaget og kompleksitet er bare noen av stikkordene å ta med seg for hva debatten belyser. Det kommer klart frem at formålet og gevinsten som E-tjenesten ser av å få ut av forslaget, overkompenserer for det faktum at det er muligheter for at verdier og rettigheter *kan* bli truet. Mens på den andre siden er det også klart at vaghetene og uklarhetene i forslaget ikke vil veie opp for dets inngrep. Med det sagt så er det unisont enighet på alle fronter om at behovet for en oppdatering av loven fra 1998, absolutt er tilstede.

5.2 Hvordan kan man forstå debatten sett i lys av sikkerhetisering, wicked problems og risikofisering ?

Funnene som kommer frem tidligere i oppgaven viser til at det er klare uenigheter som foregår i debatten mellom de som er for og de som er imot lovforslaget. På bakgrunn av dette er det blitt presentert flere teoretiske punkter som kan peke på hvordan man kan forså nettopp denne debatten. Det er ikke bare en verdimessig debatt, men debatten går også på rikets sikkerhet, så vel som hvordan E-tjenesten skal utføre sitt formål uten at det går på kompromiss av individets rettigheter.

I teorikapittelet ble flere viktige teorier presentert, som her skal bidra med å kaste lys over hvordan debatten kan sees og ikke minst forstås. Ytterst få teorier passer perfekt til empirien de skal prøve å forklare, men likhetstrekk er fortsatt interessant å se på. På bakgrunn av

empirien som er blitt presentert finnes det elementer som kan sees til å ha likhetstrekk til flere punkter i det teoretiske rammeverket. Ett sentralt bidrag her kommer blant annet fra Buzan et al. (1998) igjennom deres sikkerhetiseringsteori. Så vel som kritikken som er rettet mot teorien, da dens relevans i dagens samfunnsstruktur fortsatt er relevant, men noe utdatert. Både Balzacq (2010) og Corry (2012) er sentrale bidragsgivere på dette punktet.

Grunntanken i sikkerhetiseringen tar i all hovedsak for seg talehandlinger man gjennomfører når man argumenterer for innskrenkende tiltak utenfor den vanlige politiske sfæren, som et resultat av en eksistensiell trussel mot et felles referanseobjekt. Utfordringen ved bruken av teorien fra 90-tallet, er blant annet at lovforslaget ikke refererer direkte til noen trussel som skulle true Norges sikkerhet. Så vel som det kritiske punktet som (Balzacq, 2010) peker på når det kommer til å skulle formulere dette budskapet til publikumet man ønsker å overbevise. For å lykkes i sikkerhetisering er det nødvendig at aktøren som argumentere, blant annet er veldig bevist på sin egen rolle og posisjon, samtidig som man må være klar over hvilke grunnleggende verdier og antagelser som danner forutantagelsene til publikumet. Aktørens ønske igjennom denne prosessen er aller høyeste grad å oppnå legitimitet fra publikumet, slik at tiltakene man foreslår har støtte, til tross for at de kan bevege seg på kanten av hva vanlig politisk prosess tilsier,

Igjennom høringsforslaget som blir lagt frem av forsvarsdepartementet legger man opp til en så åpen debatt som mulig, hvor blant annet E-tjenestens metodebruk blir gjenstand for debatt. *«Dette åpner også opp for større grad av offentlig debatt rundt E-tjenestens metodebruk, en debatt som har demokratisk verdi.»* (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2019, s. 3). Til tross av at de kanskje høres unaturlig ut å måtte påpeke det, vil det kunne sees i sammenheng med nettopp det å skulle forstå og erkjenne publikumet som tjenesten ønsker å oppnå legitimitet fra. Også igjennom de årlige trusselvurderingene fremmer E-tjenesten sin kunnskap til befolkningen, ved å velge å dele hva de kan dele, slik at man bygger videre på kunnskap som man da har gitt befolkningen.

Også her møter teorien en utfordring når det kommer til dette med en eksistensiell trussel, da det verken i de årlige trusselvurderingene eller i lovforslaget nevnes en direkte eksistensiell trussel. En videreutvikling igjennom en kritikk fra Corry (2012) ser også denne utfordringen i andre sammenhenger som ligner denne, peker blant annet på en trend som har blitt observert i tiden siden 90-tallet. Nemlig det som går på at man har mer og mer gått vekk fra begrepet

trusler, da dette blir sett i sammenheng med det å skulle forsvare seg.. Trenden går blant annet på at man istedenfor å fokusere på trusler, at man heller fokuserer på risikoen for at en hendelse *kan* skje. På denne måten fokuserer man ikke lengre på trusselen, som en skal forsvare seg mot, for da å trenge et direkte tiltak for dette. Men heller at man bruker styring og governmentality, for at hele samfunnet skal styres i en annen retning hvor disse faktorene for risiko, ikke får gjort seg gjellende.

Oppgaven argumenterer for at det er likhetstrekk i forslaget som kan sees i sammenheng med denne risikofiseringen som Corry da peker på. Han trekker blant annet frem at til forskjell fra sikkerhetiseringen, så knyttes risikoen opp mot nasjonal sikkerhet, hvor det ikke finnes noe enkelt konkret tiltak for hvordan man skal kunne beskytte dette. Men heller at for å redusere risikoen for at den nasjonale sikkerheten skal bli truet, tar man større styringsendringer som skal minimere faktorene som påvirker risikoen for at dette kan skje. Da kompleksiteten knyttet til risikoen er stor, vanskelig å avgrense og har et vesentlig lengre tidsperspektiv. Dette sees også i sammenheng med Ulrich Beck sitt risikosamfunn, hvor blant annet nyere teknologi og teknologisk utvikling er med på å øke risikoen for at hendelser kan skje. Blant annet siden ny teknologien i seg selv ofte øker kompleksiteten i enten et samfunn eller et system, ved at antallet underliggende faktorer som kan føre til en hendelse øker. Da høringsforslaget er et komplekst forslaget, med formål å skulle legge til rette for at E-tjenestens formål faktisk er mulig å etterstrebe i lys av samfunnsutviklingen.

«Digitaliseringen av samfunnet er kanskje den største og mest målbare samfunnsendringen i moderne tid.(...)» (Forsvarsdepartementet, 2018, s. 93)

På bakgrunn av intensjonen som ligger i høringsforslaget, ved at man ser en stor risiko igjennom dagens samfunnsstrukturen som kan true Norges sikkerhet, er en slik risiko et vanskelig problem å skulle løse. Ikke bare der det slik at problemene og utfordringene som risikoen bringer med seg opererer på flere nivåer, men er også å klassifisere som et wicked problem. Den utopiske redningen som skal løse et wicked problem kalles da gjerne for en silver bullet, og finnes gjerne ikke, men kan bli brukt for å eksemplifisere hvordan foreslåtte løsninger ikke vil fjerne problemet fullstendig. Men som vil være med på å redusere og påvirke de underliggende faktorene, som øker risikoen for hendelser.

Debatten som skjer mellom partene i lys av høringsforslaget reflekterer blant annet at det er utfordrende å forstå det fulle omfanget av problemet, så vel som dets tiltak, da det affekterer

blant annet det individuelle og nasjonale nivået. Den påpeker utfordringer i henhold til stor usikkerhet, så vel som en divergens og uenighet i hvordan man skal håndtere problemet. I teorien påpekte blant annet Head (2008) og Rittel og Webber (1973) at dette blant annet er kjennetegn som man finner i sammenheng med wicked problems. Så vel som at det ofte må sees på som en lengre prosess hvor man prøver og feiler, da man ikke ser noen løsning på problemet før man faktisk har løst det. Noe som videre vil gjøre det vanskeligere å faktisk skulle greie å komme med mulige løsninger, da man egentlig ikke greier å forstå utfordringens fulle omfang.

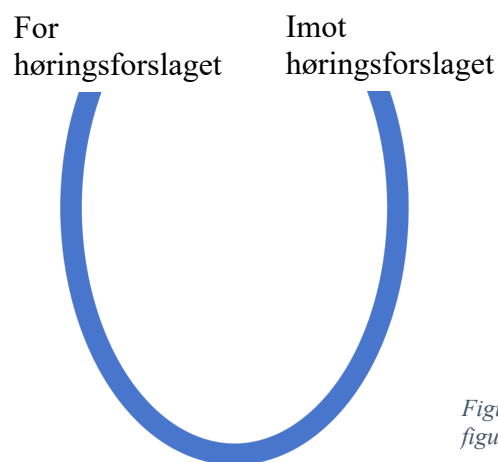
«A system of secret surveillance for the protection of national security, may undermine or even destroy democracy under the cloak of defending it» (Den Europeiske menneskerettighetsdomstolen, 29. Juni 2006, no. 54934/00, para. 106 referert i Datatilsynet, 2019, s. 2)

Gjennom diskusjonen er det som påpekt store uenigheter for hvordan høringsforslaget skal legge føringer på hvordan E-tjenesten skal gjennomføre sitt oppdrag, mens de ivaretar samfunnets grunnleggende verdier og rettigheter. På bakgrunn av argumentasjonsrekken til Forsvarsdepartementet fremstår det som at nasjonens sikkerhet er i fokus, hvor de grunnleggende verdiene og rettighetene er med på å forme tjenestens begrensninger og vurderingsgrunnlag. Men at statens overlevelse til syvende og sist er et ufravikelig faktum som i ytterste konsekvens faktisk kan veie tyngre enn våre verdier, hvis man i en kritisk og akutt situasjon må velge. Motstanderne av høringsforslaget på sin side er ikke uenige i det faktum at statens sikkerhet og overlevelse er viktig, men kan fremstå som at de problematiserer resultatet av denne vektleggingen. Først og fremst ved at de er uenige i hvilke argumenter som blir brukt, så vel som konklusjonen av disse argumentene, hvor nasjonens sikkerhet ofte veier tyngst. Blant annet igjennom unntaksmuligheten som ligger til grunn, så vel som hvordan vurderingen av unntakene også skal tilfalle E-tjenesten selv. Samt muligheten for kontroll av tjenesten, som er nødvendig da mye av deres arbeid har et stort behov for hemmelighold og effektivitet.

I et forsøk på å gi en simpel modell på hvordan inntrykket av de større linjene i debatten ser ut, er den fremst sammenligningen en hestesko. Igjennom debatten er det klare uenigheter og utfordringer hvor partene som er imot og for høringsforslaget til stadighet beveger seg lengre fra hverandre. Men ettersom det beveger seg lengre og lengre vekk, beveger man seg oppover

og partene møtes nesten på toppen av hesteskoen. På toppen finner man da to argumenter, det ene argumentet går på at ved å innføre dette lovforslaget risikerer man å undergrave demokratiet, igjennom de forskjellige tiltakene som egentlig er lagt frem for å forsvare demokratiet. På den andre siden møter man nesten samme argument, men forskjellen her går på at *uten* dette lovforslaget vil demokratiet kunne gå til grunne, fordi man ikke greier å beskytte det.

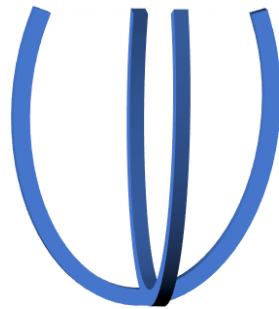
Begge partene er i utgangspunktet på jakt etter sikkerhet og det beste for nasjonen og dens innbyggere. Etter som de beveger seg lengre bort fra hverandre igjennom debatten, og hvor de til slutt kommer frem til forskjellige konklusjoner av hvordan forslaget sees i sammenheng med *deres* definisjon på sikkerhet, men med utgangspunkt i samme sluttkonklusjon (ved at demokratiet trues med/uten forslaget). Ved bruk av veldig store linjer og generalisering kan en altså både si at begge sidene kan sees i sammenheng av en sikkerhetiseringsprosess. (Demokratiet/staten er truet, lovforslaget truer det, derfor må vi *ikke* vedta det – Og på andre siden er demokratiet truet, lovforslaget kan «redde» det, derfor bør det vedtas)

Figur 1 - Hesteskomodell - Egen figur

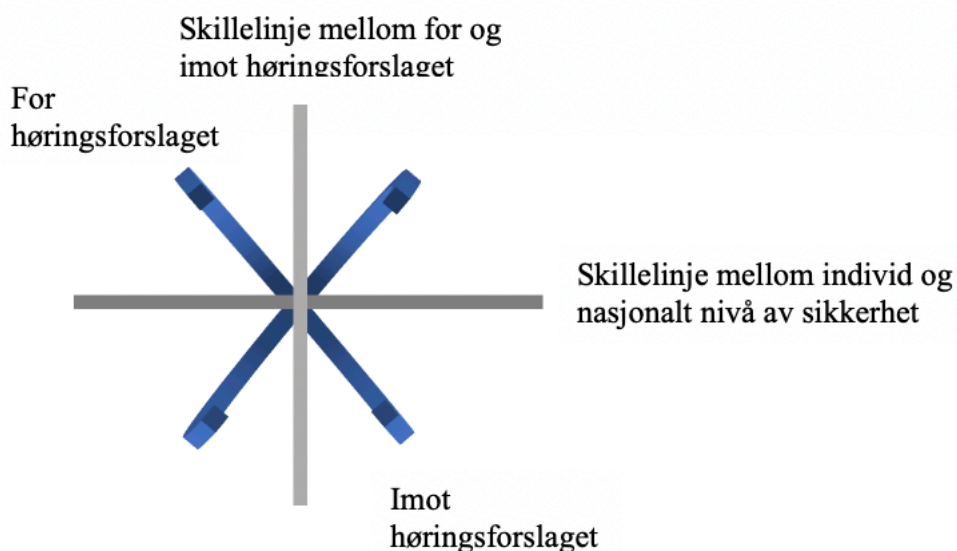
Modellen kan utvides videre og tilføres en dimensjon til, i forhold til wicked problems, individ og nasjonalt nivå. Slik den ser ut nå, ser man figuren forfra, og det hele perspektiv kommer ikke til syne. Ved å endre synsvinkelen, slik at den blir sett ovenfra eller fra sidene, kan man se at det heller er en 3-D figur. Hvor armene som en ser i den første modellen, fortsatt nesten møtes på samme måte i midten, men heller er diagonalt ovenfor hverandre. Dette må forstås som at armene ovenfor skillelinjen på modellen representerer det nasjonale nivået av sikkerhet. Mens armene nedenfor må sees i sammenheng med individ nivået av sikkerhet. (Jore, 2017)

Roterer man modellen til siden vil den da se slik ut (Figur 2), med litt fantasi kan man tenke seg til at den første figuren var en hestesko, da man så den rett forfra.

Figur 2 - 3D Hestekomodellen sett skrått forfra - Egen figur

Roterer den videre slik at man ser den ovenfra, kommer poengene tydeligere frem (Figur 3).

Figur 3 - 3D Hestekomodellen sett ovenfra, med skille - Egen figur

Formålet med lage en modell av dette er å kunne på en bedre måte visuelt vise hvordan debatten mellom partene kan forstås. Den første hestekoen tar som nevnt med hvordan partene argumenterer og vektlegger med tanke på høringsforslaget, og de møtes nesten på midten til slutt, hvor de kommer frem til at sikkerheten er truet, enten med eller uten høringsforslaget. I denne siste modellen som er sett ovenfra, ser man at det egentlig er en «dobbel hesteko» som peker på forskjellige elementer. Først og fremst er det et skille mellom nivåene for hvordan verdien sikkerhet forstås i de respektive nivåene (individ og nasjonalt). Videre et skille mellom om man er for eller imot høringsforslaget. Partene kommer fortsatt til de samme slutningene som går på hvordan sikkerheten blir truet uten eller med

høringsforslaget. Krysningspunktet i midten av modellen vil da være høringsforslaget, som er utgangspunktet for selve debatten, og ut ifra den, kommer altså partene frem til sine oppfatninger.

Ved hjelp av å se modellen ovenfra og legge til skillelinjen, må det forståes som at debatten som skjer, skjer først og fremst på forskjellige nivåer. På bakgrunn av det vil altså referansepunktene som partene bruker være forskjellige. Videre må det forståes at risikoen for hendelser som høringsforslaget sikter mot å skulle kunne gjøre noe med, er et wicked problem. Så på bakgrunn av det finnes det ingen *en* løsning som vil få risikoen til å forsvinne fullstendig, men flere løsninger *kan* forhåpentligvis være med på redusere risikoen for dette.

Oppsummering

Diskusjonen viser at det finnes likhetstrekk mellom elementer i debatten, og deler av teorien som er valgt. Det er ikke mulig å trekke konklusjoner på bakgrunn av dette, men det har vært med på å kaste lys over debatten. Slik at man kan få en ny forståelse av hva som faktisk blir sagt og poengtert i debatten. Sikkerhetisering, risikofisering og wicked problems belyser debatten i et nytt lys, og gir også en ny tolkningsmulighet av prosessen. Ikke bare er debatten et spørsmål om retningslinjene og handlingsrommet for E-tjenestens videre virke. Men også et større spørsmål om hva som faktisk er de viktigste verdiene og faktorene i Norge.

6. Konklusjon

Formålet til oppgaven har vært å undersøke debatten som har foregått i forhold til høringsforslaget til ny lov om etterretningstjeneste, gjennom følgende problemstilling:

Hvilke argumenter og vurderingsgrunnlag fremgår i debatten rundt høringsforslaget til ny lov om etterretningstjenesten, og hvordan kan dette forståes?

Først og fremst kan høringsforslaget sees som et mye større spørsmål i forhold til hvor mye tillit E-tjenesten har, og hvor mye støtte de har i befolkningen til å få det handlingsrommet de ber om. Dernest er det også en debatt om en operasjonalisering av de juridiske og menneskerettslige rammene, som E-tjenesten skal ta hensyn til i sitt virke. Til slutt har oppgaven også argumentert for at det er en verdidebatt som skjer mellom aktørene, samt at verdidebatten foregår på to forskjellige plan: Norge-verden og Individ-stat. Med andre ord på et nasjonalt nivå, og et individ nivå.

I lys av høringsvarene belyser de at debatten som foregår tar for seg blant annet ytringsfrihet, personvern, demokratisk kontroll, rikets sikkerhet og nødvendigheten for loven. Til tross for at aktørene og «leirene» (for og imot) fremstår som veldig delte når de argumenterer, avdekkes det blant annet at de egentlig prøver å beskytte de samme verdiene, men på forskjellige måter. Mye av høringsforslaget er vell debattert og grundig vurdert, det er et faktum. Slik inngripes er kun tillat etter loven, hvis det er absolutt strengt nødvendig. Det betyr altså at forsvarsdepartementet mener det er absolutt nødvendig, og at kollektivet og Norges sikkerhet trumfer disse verdiene som blir utfordret.

På bakgrunn av debatten har det blitt belyst at hele prosessen i seg selv ikke har blitt gjennomført, slik man forventer at den skal gjennomføres i henhold til våre demokratiske verdier. Blant annet henger ikke forholde mellom tid og kompleksiteten sammen, da dette i seg selv har lagt begrensninger på hele debatten. Samtidig blir også grunnlaget for konklusjonene betvilt. Den klare nødvendigheten som trengs i sammenheng et forslag av et slik kaliber, blir ikke begrunnet på en god nok måte. Både argumentet i seg selv er for dårlig resonert rundt, så vel som vektleggingen av de forskjellige verdiene og egenskapene.

Et siste punkt som også kommer frem er nytten og effektiviteten av forslaget. Argumentene som blir presentert i forhold til faktisk kostnad så vel som samfunnsmessig kostnad, greier ikke å argumentere for at gevinsten av forslaget er godt nok. Informasjonen som skal kunne tilegnes som følger av dette verktøyet, blir av påpekt som tvilsom, og at man nærmest ikke vet før man har prøvd. Noe som igjen ikke taler i positiv favør av forslaget, da konsekvensene er så store.

Gjennom teorien er det ikke slik at det foreligger grunnlag for å si at forsvarsdepartementet bedriver en sikkerhetisering, men det er heller ikke vært oppgavens formål. Samtidig er de teoretiske bidragene valgt av en grunn, og det er ved flere punkter mulig å se likhetstrekk. Både når det kommer til en begrenset demokratisk prosess rundt debatten, så vel som selve tiltakene som blir lagt frem. Spesielt satt i sammenheng med konsekvensene dette vil kunne føre til, og den noe manglende refleksjonen rundt dette.

Dilemmaet mellom frihet og sikkerhet er og vil forbli en evigaktuell tanke som ikke kommer til å bli mindre med årene, men tanken forandrer seg på lik linje med samfunnet. Viktigheten av de grunnleggende verdiene og rettigheten i samfunnet er nødvendige for at samfunnet skal bli

Viktigheten av disse grunnleggende verdiene som ligger til grunn for alt arbeidet som skjer her til landet innen samfunnssikkerhet, i denne sammenheng for E-tjenesten. Interesse for det politiske spørsmålet mellom frihet og sikkerhet, da sett i et samfunnssikkerhetsperspektiv, viktigheten for hva som ligger til grunn av verdier for vurderingene som gjøres.

Videre studier:

Et videre studie innenfor denne problematikken sett i lys av samfunnssikkerheten, kunne eksempelvis vært å sett på E-tjenesten sin organisering. Ved å undersøke hvordan man kunne forsikre seg om at tjenesten kunne blir en organisasjon med høy grad av pålitelighet, gjerne gjennom en HRO-tankegang (High reliability organization).

Så vel som at det også kunne vært interessant å fått en bedre forståelse om hvorvidt/hvordan befolkningens oppfatninger om forslaget speilet aktørene som har kommet med høringsvar i denne debatten.

7. Referanser

- Abelia. (2019). *Forslag til ny lov om Etterretningstjenesten*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=4249f8d3-9824-43d9-8e55-5ead6a1fbefc>
- Adam, B., Beck, U. & Loon, J. v. (2000). *The risk society and beyond : critical issues for social theory*. London ;, Thousand Oaks, Calif.: SAGE.
- Advokatforeningen. (2019a). *Høring - Forslag til ny lov om Etterretningstjenesten* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=2eece877-1005-4269-9c81-2d91201eb1bf>
- Advokatforeningen. (2019b). Ingen røyk uten ild?
Uskyldspresumsjonen under press. Hentet fra <https://www.advokatforeningen.no/contentassets/8e60fcb20b994ee880214cba18738783/arstale-2019.pdf>
- Amnesty International Norge. (2019). *Høringsuttalelse om Forslag til ny lov om Etterretningstjenesten*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing--forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=80ab5e7a-f6a0-456b-a925-fb28eec589c4>
- Aven, T., Boyesen, M., Njå, O., Olsen, K. H. & Sandve, K. (2004). *Samfunnssikkerhet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Babbie, E. R. (2010). *The practice of social research* (12th ed. utg.). Belmont, Calif: Wadsworth Cengage Learning.
- Balzacq, T. (2005). The three faces of securitization: Political agency, audience and context. *European journal of international relations*, 11(2), 171-201.
- Balzacq, T. (2010). Constructivism and securitization studies. I *The Routledge handbook of security studies* (s. 56-72). New York: Routledge.
- Befalets Fellesorganisasjon. (2019). *Befalets fellesorganisasjons hørings svar til forslag om ny lov om Etterretningstjenesten*. Hentet fra [https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---bfo.pdf?uid=Befalets_Fellesorganisasjon_\(BFO\)](https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---bfo.pdf?uid=Befalets_Fellesorganisasjon_(BFO))
- Berlin, I. (2017). Two concepts of liberty. I *Liberty Reader* (s. 33-57). Routledge.
- Blaikie, N. & Priest, J. (2019). *Designing social research : the logic of anticipation* (3rd edition. utg.). Medford, Mass: Polity Press.

- Borgarting lagmannsrett. (2019). *Hørings svar fra Borgarting lagmannsrett*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=48de27f0-2fb4-49db-af1f-d8996c7bf68a>
- Bowen, G. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9, 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Buzan, B., Wilde, J. d. & Wæver, O. (1998). *Security : a new framework for analysis*. Boulder, Colo: Lynne Rienner.
- Corry, O. (2012). Securitisation and ‘Riskification’: Second-order Security and the Politics of Climate Change. *Millennium - Journal of International Studies*, 40(2), 235-258. <https://doi.org/10.1177/0305829811419444>
- Datatilsynet. (2019). *Høringsuttalelse fra Datatilsynet - Forslag til ny lov om etterretningstjenesten*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=e0b87829-2c74-4f2c-8066-c75801bcd0d5>
- Den Internasjonale Juristkommisjon Norge. (2019). *Hørings svar fra Den Internasjonale Juristkommisjon (ICJ) Norge*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=362e4e3c-b570-4dea-bac3-b99348898862>
- Engen, O. A., Kruke, B. I., Lindøe, P., Olsen, K. H., Olsen, O. E. & Pettersen, K. A. (2016). *Perspektiver på samfunnsikkerhet*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Etterretningstjenesteloven. (1998). *Etterretningstjenesteloven* (LOV-1998-03-20-11). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-03-20-11>
- Forsvarsdepartementet. (2018). *Høringsnotat - Forslag til ny lov om Etterretningstjenesten*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/556459ec77bd448f828af034dd573e11/horingsnotat---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten.pdf>
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_6#KAPITTEL_6
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet : en innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg. utg.). Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Hansen, M. H. (2010). Democratic freedom and the concept of freedom in Plato and Aristotle. *Greek, Roman, and Byzantine Studies*, 50(1), 1-27.
- Head, B. W. (2008). Wicked problems in public policy. *Public policy*, 3(2), 101.

- Hobbes, T. (2009). *Leviathan : The Matter, Forme, and Power of a Common-Wealth Ecclesiastical and Civill*. Auckland, NEW ZEALAND: Floating Press, The.
- International Commission of Jurists Norge - studentnettverk Bergen. (2019). *Høringsuttalelse om ny E-tjenestelov - forsvarsdepartementet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=175ea3b0-41e9-4df2-97e0-d17ff81bc8a4>
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Jore, S. H. (2019). The Conceptual and Scientific Demarcation of Security in Contrast to Safety. *European Journal for Security Research*, 4(1), 157-174. <https://doi.org/10.1007/s41125-017-0021-9>
- Julsrud, Å., Flaterud, E., Baumann, E., Horn, A.-., Heggdal, H. & Selfors, F.-I. (2019). *Høringsuttalelse til forslag om ny lov for Etterretningstjenesten*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=9791d23a-b98f-464e-abf8-2c8080bb582f>
- Justis- og Beredskapsdepartementet. (2016-2017). *Risiko i et trygt samfunn* (Meld. St. nr. 10). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/00765f92310a433b8a7fc0d49187476f/no/pdfs/stm201620170010000dddpdfs.pdf>
- Kierulf, A. (2016). Rolfsen-saken: Høyesterett som kildevernets rettsavklarer.
- Kurth Cronin, A. (2010). No Silver Bullets: Explaining Research on How Terrorism Ends. *CTC Sentinel*, 3(4), 16-18. Hentet fra <https://ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2010/08/CTCSentinel-Vol3Iss4-art7.pdf>
- Lund, J. (2015, 16.november). Vi kan ikke overvåke oss til trygghet. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/8G52/vi-kan-ikke-overvaake-oss-til-trygghet>
- McLeod, D. M. & Shah, D. V. (2015). *News Frames and National Security* Cambridge University Press.
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* (LOV-1999-05-21-30). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30>
- Neocleous, M. (2007). Security, liberty and the myth of balance: Towards a critique of security politics. *Contemporary Political Theory*, 6(2), 131-149.
- Norges institusjon for menneskerettigheter. (2019). *Høringsuttalelse om forslag til ny lov om Etterretningstjenesten*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-->

[-forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=1b03fe18-1d1e-4be5-a7ce-5f1dc785695a](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=1b03fe18-1d1e-4be5-a7ce-5f1dc785695a)

- NRK. (2019). *Høringsvar - Forslag til ny lov om Etterretningstjenesten*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=dc790b05-c48e-4086-8352-e50f989d2268>
- Politidirektoratet. (2019). *Høringsvar– Forslag til ny lov om etterretningstjenesten*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---politidirektoratet.pdf?uid=Politidirektoratet>
- Rawls, J. (1971). *A theory of justice*.
- Regjeringen. (2019). Kva er ei høyring? Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokument/hoyringar/kva-er-ei-hoyring/id2459635/>
- Rittel, H. W. & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy sciences*, 4(2), 155-169.
- Rose, N., O'Malley, P. & Valverde, M. (2009). Governmentality. *Annual Review of Law and Social Science*, 2. <https://doi.org/10.1146/annurev.lawsocsci.2.081805.105900>
- Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>
- Tekna. (2019). *Høringsinnspill til lov om Etterretningstjenesten*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=c576f91f-c92d-4001-bc64-4c164fcd0717>
- Tokimi, I. (2015). Liberty and Security in the Age of Terrorism: Negotiating a New Social Contract.
- Van Munster, R. (2012). Barry Buzan, Ole Wæver & Jaap de Wilde: Security. A New Framework for Analysis. *Internasjonal Politikk*, (01), 139-142.
- Waldron, J. (2003). Security and Liberty: The Image of Balance*. *Journal of Political Philosophy*, 11(2), 191-210. <https://doi.org/10.1111/1467-9760.00174>
- Waldron, J., J. (2006). Safety and security. *Nebraska Law Review*, 85(2). Hentet fra <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1118&context=nlr>
- Wilhelmsen, V. R. (2019). Ny etterretningslov: Nasjonal sikkerhet eller digital masseovervåkning? . Hentet fra <https://www.civita.no/publikasjon/ny-etterretningslov-nasjonal-sikkerhet-eller-digital-masseovervakning>

8. Vedlegg

Vedlegg 1: Oversikt resultat av analyse ved hjelp av analyseverktøy, hvordan de ulike høringssvarene tar opp de forskjellige kategoriene.

Oversikten viser hvordan de dataene tar for seg de tre grupperingene og de ti kategoriene som har kommet frem igjennom dataanalysen. Tallene under hver gruppering samsvarer med oversikten som er gitt i det metodiske kapittelet, hvor tall har blitt tilegnet de forskjellige kategoriene.

- **Norge og verden**
  - Behov for oppdatering av loven (1)
  - Selvbestemmelse & ytringsfrihet (2)
  - Mellomstatlig samarbeid (3)
  - E-tjenestens virke (4)
- **Individ og stat**
  - Selvbestemmelse og nedkjølingseffekt (5)
  - Rettssikkerhet (uskyldighetspresumet) (6)
  - Personvern (7)
  - Maktfordeling (8)
- **Underliggende påvirkning**
  - Tid og omfang (9)
  - Formålsutglidning (10)

De tre forskjellige merknadene som har blitt notert mens analysene har funnet sted går på om hvorvidt man har snakket om kategoriene, og om de blir diskutert.

Blank rute representerer at kategorien ikke har blitt nevnt.

«/» tilsier at kategorien har blitt nevnt men ikke mer.

«x» tilsier at kategorien har blitt nevnt og diskutert.

	Norge og verden				Individ og stat				Underliggende påvirkninger	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Abelia	x	x		x	x	/	x	x	x	x
Advokatforeningen	x			/		x	x	x	x	x
Amnesty International	x	x		/	x		x	x	x	x
Befalets fellesorganisasjon	x		/	x		/	/	/		
Borgarting Lagmannsrett		x				/	/	/		
Dataskydd.net + Foreningen for digitale fri- og rettigheter				x	x		x			
Datatilsynet	x	x		x	x	x	x	x	x	x
Forsvarsdepartementet	x	x	x	x	x	x	x	x		x
ICJ - Norge	x	x		/	x	x	x	x	x	x
Den Norske dataforening			x	x		x	x	x	x	
Det Nasjonal Statsadvokat-embedet	/			/	x	/		x		
Digital Projects Consulting AS	x	x								
Direktoratet For e-helse	x	/		x	x		x	x		x
Direktoratet for forvaltning og IKT		/				x	x	x	x	
Tingrett + Lagmannsretts dommere	x	x		x	x			x		x
Domstol-administrasjonen	x			x				x		

	Norge og verden				Individ og stat				Underliggende påvirkninger	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
EOS-utvalget	/			x		x	x	x		
Elektronisk Forpost Norge	x		/	/	x	x	x	x	x	x
Etisk råd for forsvarssektoren	x		/	x	x			x		x
Generaladvokat Embetet				/						
IBM			x		x		x	x		
Innlandet politidistrikt				/					/	
ICJ Norge – Studentavdeling Bergen	x	x			x	x	x	x	x	
Justis- og Beredskaps departementet	x	/						x		x
Kripos	x	x		x		x	x	x	x	
Kystverket										
NRK	/	x		/	x	x	x	x	x	
NUPI	x	x	x	x				x	x	
Nkom	/			x		x		x		
NSM	/	x	/	x				x		
NIM	x	x		x	x	x	x	x	x	x
Norges offiser- og spesialistforbund		/		/			/	/		
Norsk journalistlag					x	x	x	x		
Norsk presseforbund	x			x	x	/	x	x	x	

	Norge og verden				Individ og stat				Underliggende påvirkninger	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Norsk redaktørforening	/				x		x	x	x	
Norsk senter for informasjonssikring	x			/	x		x			
Næringslivets sikkerhetsråd	/	x					x	x	x	x
NHO	/	/								
Oslo Tingrett				/				x		
PST	x			x				x		x
Piratpartiet						x	x	x	x	/
Politidirektoratet	x	/		/			x	x	x	
Riksadvokatembetet	x			/						x
Runbox Solution AS							x			
SINTEF	x			/	x	x	x			x
STAFO Etatsforeningen	x	/							x	x
Skattedirektoratet										
TEKNA	x	/			x	x	x	x		x
Telenor Norge AS						x	x			x
Telia Norge AS	x				x		x			
Uninett AS	x				x					
Vær- og klimagruppen Blå Himmel						x	x		/	

Vedlegg 2: Oversikt over alle hørings svar som har blitt brukt og som er datagrunnlaget i oppgaven.

Oversikt over hørings svar som ble brukt i dataanalysen.

Respondent	Omfang	Lenke
Abelia	6 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=4249f8d3-9824-43d9-8e55-5ead6a1fbefc
Advokatforening en	11 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=2eece877-1005-4269-9c81-2d91201eb1bf
Amnesty International	6 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=80ab5e7a-f6a0-456b-a925-fb28eec589c4
Befalets Fellesorganisasjo n	2 sider	https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---bfo.pdf?uid=Befalets_Fellesorganisasjon_(BFO)
Borgarting lagmannsrett	3 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=48de27f0-2fb4-49db-af1f-d8996c7bf68a
Dataskydd.net och Föreningen för digitala fri- och rättigheter	6 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=a8e7dda6-6026-4c73-ba48-7199ed2937b5
Datatilsynet	60 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=e0b87829-2c74-4f2c-8066-c75801bcd0d5
Den Internasjonale Juristkommissjon Norge	11 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=362e4e3c-b570-4dea-bac3-b99348898862
Den norske dataforening	6 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=2a27751b-4586-4875-9780-dd70ccb88680
Det norske statsadvokatembe tet	3 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=716c5347-75bd-4c2b-beab-132a1304a060
Digital Projects Consulting AS	4 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=5bdea5b1-700d-4226-90a3-dc176f1e25e0
Direktoratet for e-helse	3 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=257e09d9-1366-44c4-b171-cb1dd235c1c5
Direktoratet for forvaltning og IKT	2 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=257e09d9-1366-44c4-b171-cb1dd235c1c5

Fem tingrettsdommere & én lagmannsrettdommer	14 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=9791d23a-b98f-464e-abf8-2c8080bb582f
Domstolsadministrasjonen	4 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=262c51c1-f24c-4b41-a29a-a60bbbe0be7e
EOS-utvalget	16 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=7fb7c142-e17d-4ca4-bf49-3f7afb1ee1fc
Elektronisk Forpost Norge	16 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=e223a080-75b8-4c95-b327-611de68094db
Etisk råd for forsvarssektoren	4 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=c653ba53-e50c-4300-abda-4e8581b8daca
Generaladvokatembetet	2 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=31db03ee-c5f1-4142-9465-33e843d93535
IBM	3 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=44eb3c97-76af-4809-947d-f3813c74c847
Innlandet politidistrikt	5 sider	https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---innlandet-politidistrikt.pdf?uid=Innlandet_politidistrikt
International Comission of Jurists Norge - studentnettverk Bergen	5 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=175ea3b0-41e9-4df2-97e0-d17ff81bc8a4
Justis- og beredskapsdepartementet	6 sider	https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---jd.pdf?uid=Justis-_og_beredskapsdepartementet
Kripos	17 sider	https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---kripos.pdf?uid=Kripos
Kystverket	1 side	https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---kystverket.pdf?uid=Kystverket
NRK	16 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=dc790b05-c48e-4086-8352-e50f989d2268
NUPI	4 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=d4630119-b015-4ef7-8110-60be2a90c0be
Nkom	11 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=db44a957-54a6-47c4-9afc-d53f684826cd

NSM	3 sider	https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---nsm.pdf?uid=Nasjonal_sikkerhetsmyndighet_(NSM)
Norges institusjon for menneskerettigheter	44 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=1b03fe18-1d1e-4be5-a7ce-5f1dc785695a
Norges offiser- og spesialistforbund	2 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=a133191d-0038-496d-8c73-c0c76aa41a40
Norsk Journalistlag	10 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=881aaf63-58f1-4783-8c03-631c5f14c38f
Norsk Presseforbund	8 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=23f9b18b-647b-45be-bbb1-78dcfd27735
Norsk Redaktørforening	8 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=26f6cdf3-1d82-40c4-b0c9-9703f563a80e
Norsk senter for informasjonssikring	3 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=efe41610-0c1b-4873-bd64-cbad381059fa
Næringslivets Sikkerhetsråd	3 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=5fd17ba2-15c9-49b6-9314-3f243dcafd12
NHO	1 side	https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---nho.pdf?uid=N%C3%A6ringslivets_hovedorganisasjon_(NHO)
Oslo tingrett	3 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=210b034a-492f-4966-aa27-7c69db3b926e
PST	11 sider	https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---pst.pdf?uid=PST
Piratpartiet	3 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=93d03d67-2779-4f21-8a44-9f191869fe2f
Politidirektoratet	9 sider	https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---politidirektoratet.pdf?uid=Politidirektoratet
Riksadvokatembetet	10 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=26e56eae-1e99-4300-8ff1-368ff7802abc
Runbox Solutions AS	2 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=a7983537-c6f6-467a-901b-041e995c9884
SINTEF	5 sider	https://www.regjeringen.no/contentassets/287d2d52ddb847849cddb49796456129/horingssvar-med-merknader---sintef.pdf?uid=SINTEF

STAFO Etatsforeningen	4 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=b5306438-e6f0-44ee-b6dc-1fb56f1f736c
Skattedirektoratet	1 side	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=659a2122-13b8-4718-814c-3f9f11182e91
TEKNA	9 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=c576f91f-c92d-4001-bc64-4c164fcd0717
Telenor Norge AS	5 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=cc113e20-03fe-4674-9055-a949da9e9505
Telia Norge AS	3 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=5a3df349-8cdf-4e1e-9905-5762a8356259
Uninett AS	3 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=9833b436-c0ed-4fc6-b874-ad5f7eb19536
Vær- og klimagruppen Blå Himmel	4 sider	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-etterretningstjenesten/id2618620/?uid=16c6d69f-2c76-49ba-beec-850a324a4d41